

เขียน (แต่) ผู้ไร้สิ่งปลอบประโลม: บทสัมภาษณ์กับอรุณรติ รอย

ภาพถ่าย: Mayank Austen Soofi

สัมภาษณ์โดย

จุฑา สุวรรณมงคล และ ปาลิน อังศุสิงห์

แปลจากอังกฤษเป็นไทยโดย

มุกดาภา ยิ่งยืนภราดร

ในหน้าเปิดของหนังสือ *กระทรวงสุขสุดๆ* (*The Ministry of Utmost Happiness*, 2018) อรุณรติ รอย กล่าวไว้ว่าหนังสือเล่มนี้อุทิศแด่ ‘The Unconsoled’ หรือ ‘ผู้ไร้สิ่งปลอบประโลม’ เมื่อถามว่าลึนนั้นแปลว่าอะไรกันแน่ เธอตอบกลับมามีว่า มันหมายถึง ‘พวกเราทั้งผอง’

ช่วงเริ่มสถานการณ์ไวรัสที่ยังไม่ลุกลามข้ามประเทศ เราได้พบกับอรุณรติที่อพาร์ทเมนต์ของเธอในกรุงนิวเดลี นั่นเป็นช่วงเวลาไม่กี่เดือนก่อนที่ไวรัสจะแตกหน่อฟักตัวออกเป็นเหตุโรคระบาด เมื่อมนุษย์ทั่วโลกตกอยู่ในภาวะสั่นคลอนและต่างเผชิญปัญหาเรื่องทั้งที่บริเตกอนยากจะกลบเกลื่อนได้อีก อรุณรติได้เขียนบทความลงใน *เดอะ ไฟแนนเชียล ไทมส์* (*The Financial Times*)¹ โดยกล่าวถึงสถานการณ์โรคระบาดที่กำลังปะทุขึ้นว่า ‘ตามหน้าประวัติศาสตร์แล้ว เหตุโรคระบาดครั้งใหญ่ๆ บีบบังคับให้มนุษย์เราแตกหักกับอดีต เพื่อจินตนาการถึงระบบระเบียบและสภาวะการณ์ของโลกใบนี้ใหม่อีกครั้ง ครึ่งนี้ก็ไม่ว่ากัน ไวรัสโคโรนาคือบานประตูที่แง้มเปิดเพื่อแนะนำว่าโลกใบใหม่ที่กำลังมาถึง’ เช่นเดียวกับที่อรุณรติกล่าวไว้ ประเทศเราในตอนนี้เองก็หนีไม่พ้นชะตากรรมดังกล่าว บทสัมภาษณ์ขนาดยาวชิ้นนี้ปลุกใจผู้สยดตายของทุกคนท่ามกลางปัญหาความหิวโหยยากจนและภาวะเศรษฐกิจถดถอยซึ่งคืบคลานเข้าปกคลุมสังคม นี่คือช่วงเวลาของกลุ่มคนรุ่นใหม่เคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องความเปลี่ยนแปลงอย่างถึงราก เพื่อต่อสู้กับขว้างอำนาจที่กำลังประบางเข้าขั้นปรัว

เหตุโรคระบาดครั้งนี้เปิดโปงความป่วยไข้ที่เกิดจากน้ำมือของมนุษย์ อรุณรติเองก็สัมผัสความจริงที่ไม่โสภานี้ได้เช่นกัน ในบทความชิ้นดังกล่าว เธอเขียน: ‘เราอาจเลือกเดินหน้าเข้าหามันพร้อมลากบรรดาเศษซากอันผูกพันที่ผูกตรวนข้อเท้าเราตามมามีด้วย ไม่ว่าจะเป็นอดีตความเกลียดชัง ความละโมภโลภมาก กองข้อมูลทีโหลเวียนและอุดมการณ์ค้ำครึ ธารธาราที่แห้งเหือดและท้องฟ้าสีเทาทึม หรือเราอาจเลือกที่จะฝ่าวิกฤตนี้ไปด้วยร่างกายอันเบาโหวง พร้อมสัมภาระที่หลงเหลือเพียงน้อยนิด จินตนาการถึงโลกที่ยังเป็นไปได้ในรูปแบบอื่น เพื่อที่จะต่อกรกับมัน’ อาจเป็นคล้ายเสียงสะท้อนต่อสิ่งที่อรุณรติกล่าว พวกเราใช้เวลาทบทวนและทำงานอย่างซำๆ เพื่ออย่างก้าวไปบนเส้นทางสายนี้ที่ความจริงถูกทำหายจนแทบขาดสะบั้น

เป็นเวลาเกือบปีจนกว่าเราจะตัดสินใจเผยแพร่บทสัมภาษณ์ชิ้นนี้ ทุกอย่างค่อยๆ ดำเนินไปท่ามกลางเหตุโรคระบาดที่ขยายตัวทวีความรุนแรงขึ้นจนเกิดเป็นไวรัสระลอกสอง (หรือที่พวกนักการเมืองเล่นลิ้นเรียกว่าเป็น ‘การระบาดระลอกใหม่’ เพื่อฉฉฉฉการทำงานที่ไร้ประสิทธิภาพของตัวเอง) บทสัมภาษณ์ที่ทุกคนกำลังจะได้อ่านไม่ได้เกิดจากบทสนทนาที่อรุณรติที่นิวเดลีเท่านั้น แต่ยังรวมเอาข้อถกเถียงและประเด็นที่เราติดต่อไปพูดคุย

¹ <https://lithub.com/the-graveyard-talks-back-arundhati-roy-on-fiction-in-the-time-of-fake-news/>

เพิ่มเติมในภายหลังมาผนวกเข้ากันได้ด้วย โดยเฉพาะช่วงที่อยู่ในระยะกักตัว รวมถึงช่วงที่เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองต่างๆ เมื่อกลับมาทำงานกับตัวบทสัมภาษณ์อีกครั้งหลังจากหลายเดือนผ่านไป เราพบว่าประเด็นต่างๆ ที่เคยหยิบยกมาสนทนานั้นยังคงสดใหม่และใกล้ตัวเหลือเกิน โดยเฉพาะเมื่อเราทุกคนล้วนได้เป็นประจักษ์พยานต่อบรรดาสุ่มเสี่ยงจากขบวนการประท้วงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย บั๊อเรียกร้องต่างๆ เผยตัวขึ้นอย่างหลากหลายเคลื่อนไหวและสั่นไหว เกิดการหยิบยกปมปัญหาต่างๆ ที่พันผูกซับซ้อนกันในสังคมมาตั้งเป็นวาทะ ขนานไปกับความเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องการแก้ไขปัญหามากมายเหล่านั้น ภาพที่เห็นเป็นราวกับหลักฐานที่ช่วยยืนยันความสำคัญของจินตนาการทางวรรณกรรม ซึ่งถูกก้องแผดร้องออกมาในยามที่รอยร้าวของความเจ็บปวดค่อยๆ ถูกปรีถ่างออกกว้างขึ้นเรื่อยๆ ยามที่กำแพงและเพดานซึ่งกดทับเราไว้เริ่มพังทลายลง ในเวลาช่วงเวลาเช่นนี้ เราเชื่อในศักยภาพอันโชติช่วงของการผสมผสานอุปมาอุปไมยทางวัฒนธรรมเพื่อประกอบสร้างสัญญาณของความหมายอันลึกซึ้งแปลกใหม่ รวมถึงนำมาใช้เพื่อประกาศจุดยืนของตน ท่ามกลางการรุ่มร่ามและสังคายนาประวัติศาสตร์อันผันผวนนี้เอง เราหลายคนอาจได้ประสบสิ่งที่คาดหวังให้เกิดในช่วงชีวิต

- 1 -

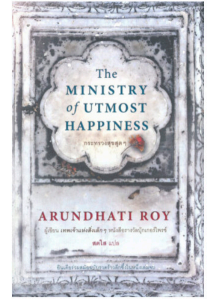
เสียงเพรียกจากสุสาน

จุทา: ตอนนี้อย่างงานอะไรอยู่หรือคะ?

อรุณรติ รอย: จริงๆ ฉันกำลังนั่งเขียนบทบรรยายสำหรับคลาร์ก เลคเชอร์ (the Clark Lecture)² ที่ทรินิตี้ คอลเลจ ของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ซึ่งเป็นเลคเชอร์เกี่ยวกับวรรณกรรมในภาษาอังกฤษ แต่เมื่อคืนเพิ่งได้ทราบข่าวเรื่องข้อเรียกร้องของสหภาพครูเกี่ยวกับกองทุนบำนาญมหาวิทยาลัยเองก็ยุ่งหาทางออกกับข้อพิพาทนี้ไม่ได้ ทางสหภาพเลยติดต่อมาขอความร่วมมือให้ยกเลิกชั้นเรียนบรรยาย เพื่อเป็นการแสดงจุดยืนสนับสนุนข้อเรียกร้องของทางสหภาพ ฉันจึงตอบตกลงไป บทบรรยายวิชาการที่ฉันเขียนชื่อ “แ่วเสียงสะท้อนจากสุสาน” (The Graveyard Talks Back) เป็นเรื่องเกี่ยวกับระบอบชาตินิยมฮินดูใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อเร็วๆ นี้ ฉันไม่มั่นใจว่าคนไทยรู้เรื่องนี้มากนักน้อยแค่ไหน แต่คร่าวๆ คือฉันเขียนเกี่ยวกับอุปติการณของระบอบเผด็จการเสียงข้างมากที่มาพร้อมกับสิทธิความเป็นพลเมืองชาวฮินดู ซึ่งนั่นทำให้เกิดกระแสความรุนแรงและการทำร้ายชาวมุสลิม รวมถึงกีดกันพวกเขาออกจากการมีส่วนร่วมทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ ที่นี้ฉันเลยนึกถึงสุสานขึ้นมา ตามความเชื่อทางศาสนา ศพชาวฮินดูจะถูกเผา ไม่มีการฝังไว้ในสุสานใดๆ ซึ่งต่างจากความเชื่อของชาวมุสลิม เพราะฉะนั้นสำหรับฉัน พื้นที่ของสุสานชาวมุสลิมในอินเดียเลยกลายมาเป็นเหมือนสัญลักษณ์ของชุมชนชาวมุสลิมผู้ถูกกีดกันเป็นตำแหน่งแห่งที่ของการเอาชีวิตรอดจากขบวนการฟาสซิสต์ของชาวฮินดู

จุทา: ซึ่งในนิยาย กระทรวงสุขสุดๆ ของคุณเองก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับ...

อรุณรติ รอย: ...เกี่ยวกับสุสาน ใช่ค่ะ นั่นคือหลักใหญ่ใจความของฉันเลย เป็นบทสนทนาระหว่างสุสานสองแห่ง แห่งแรกคือ สุสานชาวแคชเมียร์ เป็นที่ซึ่งกลบฝังประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่ออิสรภาพและสิทธิในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง ชีวิตชาวแคชเมียร์กว่า 70,000 ชีวิตถูกสังเวยให้กับขบวนการดังกล่าว เปลี่ยนให้เนินเล็กๆ แห่งนั้นกลายเป็นสุสานขนาดใหญ่ ในขณะที่สุสานแห่งที่สองคือ สุสานชาวมุสลิมในอินเดีย คุณลองดูสิ โอกาสในชีวิตของมุสลิมชาวอินเดียกับมุสลิมชาวแคชเมียร์ในประเทศนี้แตกต่างกันโดยสิ้นเชิงนะ... อย่างน้อยที่สุด ชาวแคชเมียร์สามารถเผ่าฟันถึงอนาคตที่พวกเขาอยากมีส่วนร่วมกันได้ แต่สำหรับมุสลิมชาวอินเดียนั้น พวกเขาเป็นกลุ่มก้อนชนชายขอบเมื่อมองจากประชากรจำนวนหลักหลายร้อยล้าน สิ่งที่พวกเขาต้องประสบในชีวิตประจำวันคือการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ มีหน้าซำยังต้องดิ้นรนหาที่ทางเพื่อจะมีชีวิตอยู่ในประเทศนี้ เอาไว้ให้ฉันเขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้จนตีพิมพ์ออกมาแล้วจะส่งให้อ่านได้นะ งานเขียนชิ้นนี้ค่อนข้างยาวเลยทีเดียว และมันเกี่ยวกับระบอบวรรณะในอินเดียด้วย ท่ามกลางระเบียบที่มากำกับชีวิตมนุษย์ บรรดาชนชั้นที่ถืออภิสิทธิ์ในสังคมนั้นเชื่อว่าตัวเองเกิดมาสูงส่งกว่าคนอื่นราวกับเป็นประกาศิตของเทพเจ้า นี่แหละคือเมล็ดพันธุ์ของระบอบฟาสซิสต์โดยแท้ นับเป็นจุดเริ่มต้นและรากฐานที่ยังลึกของทรศณะแบบฟาสซิสต์เลยทีเดียว

หน้าปกนวนิยาย กระทรวงสุขสุดๆ ภาคภาษาไทย แปลโดย สด ไส

² คลาร์ก เลคเชอร์ (the Clark Lecture) เป็นงานประจำปีที่เป็นที่นิยมนักเขียนเสนอเลคเชอร์ให้กับนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ อรุณรติเริ่มบทเปิดของเลคเชอร์ที่ชื่อ “The Graveyard Talks Back” ด้วยการสาวกลับไปยังประวัติศาสตร์ของพิธีกรรมนี้ที่ดำเนินมาเป็นปีที่ 132 แล้ว โดยอรุณรติใช้โดยตรงนามขององค์ปาฐกที่ร้ายแรงไปด้วย “บรรดาท่านสุภาพบุรุษ” อ่านเพิ่มเติมใน <https://lithub.com/the-graveyard-talks-back-arundhati-roy-on-fiction-in-the-time-of-fake-news/>

จุทา: คำเปรียบเปรยเกี่ยวกับสุสานของคุณเปิดเปลือ่งให้เห็นความรู้สึกนึกคิดในปริณทลทางการเมือง เพราะสุสานคือพื้นที่ของคนตาย เป็นเทศะแห่งความเจ็บปวด ไม่มีใครปรปาทพูดอะไร ณ ที่แห่งนั้นเลย แต่ในขณะที่เดียวกัน เทศะของความตายก็ไหลทะลักท่วมท้นเข้ามาสู่พื้นที่ของคนเป็นด้วย คำว่า ‘แว่วเสียงสะท้อนจากสุสาน’ คูมินัยถึงการต้อดถึงอครองอดีตไว้มัน ยึดจับความทรงจำและบรรดาสรรพสิ่งที่ไม่อาจเอื้อนเอ่ยออกมาเป็นคำพูดได้ ภาพที่เห็นเลยคล้ายกับการหวนคินสู่มิตรสหายผู้โดนฝังกลบ ย้อนกลับไปหาผู้ที่ถูกลิมเลือนหรือแม้แต่ ‘ผู้ไร้สิ่งปลอบประโลม’ อย่างที่คุณเรียก ถ้าเราจะนำพาภาพของ ‘เสียงเพรียกจากสุสาน’ ไปสู่ันยที่ลึกซึ้งขึ้น บางทีเราอาจนึกถึงบรรดาผีสงที่ยังคงตามหลอกหลอน เป็นวิญญาณที่ไม่เคยเคลื่อนไปสู่ภพภูมิใด หากยังวนเวียนอยู่ในหน้าประวัติศาสตร์ รอคอยใครสักคนให้ปลุกเสกเรียกมันกลับมา คุณคิดว่าในพื้นที่ชายขอบอย่างสุสาน มีพิธีกรรมหรือท่วงทำนองใดบ้างที่อาจปลุกฟื้นบรรดาวิญญาณให้ส่งเสียงเพรียกหรือแม้แต่ลุกขึ้นมาเรึงระบำได้?

อรุณรติ รอย: ก่อนอื่นเลย ภาพที่คุณพรรณนามานั่นแจ่มแจ้งทีเดียว ฉันพูดถึงสุสานในฐานะพื้นที่แห่งความพรัมัวไหลล่องระหว่างความเป็นและความตาย ในหนังสือ *กระทรวงสุขสุดๆ* ตัวละครผู้รอดชีวิตจากเหตุสังหารหมู่ชาวมุสลิมในรัฐคุราตเมื่อปี 2002 (ตอนนั้นนเรนทรา โมตี นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันของอินเดียดำรงตำแหน่งเป็นมุขมนตรีของรัฐคุราตอยู่) อย่างอัญมดินทางกลับมายังกรุงเดลี เพียงเพื่อจะพบว่าตัวเองไม่สามารถใช้ชีวิตอยู่ที่นั่นได้อย่างเป็นปกติสุขอีกต่อไป เธอย้ายมาอยู่ตรงสุสานใกล้ย่านเดลีเกาหรือโกลด์เดลี ในช่วงที่พำนักายใจอยู่ที่นั่น เธอได้เปิดเกสต์เฮ้าส์สวนสวรรค์ขึ้น โดยในทุกๆ ห้องพักจะมีหลุมศพภาพใน จากนั้นต่อมา เกสต์เฮ้าส์ก็ได้เปิดบริการจัดงานศพให้ลูกค้าด้วย อัญมดิน พร้อมด้วยคูชีวิตของเธอชื่อซัดดัม อุดเซน (ผู้เป็นดาสิตที่เปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม) และอิหม่ามชาวมุสลิม ร่วมกันประกอบพิธีชำระร่างกาย สวดศพ และฝังบรรดาคนตายที่โดนขับไล่ไสส่งออกมาจากสังคม เช่นเดียวกับความเชื่อของชาวแคชเมียร์ สุสานของบรรดานักสู้เพื่ออิสรภาพผู้วายชนมนั้นเกี่ยวพันลึกซึ้งกับชีวิตคนเป็น ไม่ใช่ความตาย ดังที่มุชา เยสวีเขียนไว้ในจดหมายถึงลูกสาวของตนที่เสียชีวิตจากกระสุนลูกหลงว่า “บาบาจানা... ในแคชเมียร์ของเรา คนตายจะมีชีวิตอยู่ตลอดไป ส่วนคนเป็นคือคนตายที่เสแสร้ง”

ในที่สุด ถ้าคุณจ้องมองไปที่บรรดาสุสานในหนังสือ *กระทรวงสุขสุดๆ* มันก็คือหลักแหล่งที่การปฏิบัติสำแดงตัวนั่นเอง เพราะคุณจะได้เห็นผู้คนที่อาศัยอยู่ในนั้น ผู้ที่ตายจาก ผู้คนที่ถูกลบฝัง บรรดาผู้ที่สวดมนต์และเอ่ยคำกล่าวสักการะทั้งหลายทั้งปวง ฉันไม่ได้ตั้งใจเขียนให้ภาพของสุสานออกมาเป็นเช่นนี้ในทีแรกหรอก แต่กลายเป็นว่าเรื่องราวของสถานที่และบรรดาตัวละครนำพาฉันมาสู่ข้อสรุปนั่นเอง

จุทา: ฉันคิดว่าธรรมชาติอันแปร่งประหลาดของสุสานในนิยายเรื่องนี้เกิดจากการที่มันเป็นสถานที่ซึ่งเกิดการย้อนศรกระแสนรของเวลาอันเป็นเส้นตรง รวมถึงเป็นที่พำนักหลบภัยให้กับผู้ที่โดนประณามหยามเหยียด เพราะมีสถานะหรือเพศสภาพที่ผิดแผกออกไปจากปทัสถานในสังคม ขณะเดียวกัน ในเรื่องนี้เรามีตัวละครที่เป็นเครือรอย่างอัญมดินด้วย บางทีเรื่องราวของอัญมดินอาจเผยให้เราเห็นความเป็นจริงเกี่ยวกับประเด็นเรื่องเพศสภาพที่แสนจะสลับซับซ้อนในสังคมอินเดีย ตรงนี้มีประเด็นอะไรที่สามารถขยายเพิ่มเติมได้บ้างมั้คะ?

อรุณรติ รอย: จริงๆ แล้วอินเดียเป็นประเทศที่ประหลาด เพราะเหตุการณ์หรือการเคลื่อนไหวทุกอย่างเกิดขึ้นพร้อมๆ กันไปหมด เรามีทั้งขบวนการปลดแอกอันเกรียงไกร แล้วก็มีการกดปราบและประหัตประหารอย่างทารุณเช่นกัน ส่วนเรื่องของอัญม คุณจะได้เห็นได้จากเนื้อหาในนิยายว่าสังคมอินเดียมีพื้นที่สำหรับคนอย่างอัญมมาเป็นเวลาช้านานแล้ว ซึ่งปัจจุบันพื้นที่ตรงนั้นค่อยๆ โดนภาษาแบบตะวันตกหรือข้อบังคับทางกฎหมายอะไรเทือกนั้นกลืนกลายเข้าไป แต่เราต้องไม่ลืมว่ามีพื้นที่ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมอยู่ในชุมชนมาก่อนหน้าแล้ว เรื่องความเป็นเครือหรืออัตลักษณ์ทางเพศที่สั่นไหวก็เหมือนกัน ที่จริงเราไม่เคยมีปัญหากับความสั่นไหวทางเพศอะไรขนาดนั้น จนกระทั่งพวกบริติชเข้ามาแล้วเริ่มมาเกาะก้นอะไรพวกนี้ในสังคมอินเดียนั่นแหละ³

ปาลิน: อย่างการมีอยู่ของอัตลักษณ์อย่างอิจรา⁴

อรุณรติ รอย: ใช่ค่ะ ไม่ว่าจะอิจราหรือเคียร์... ตอนนี้อยากกลายเป็นเหมือนอยู่กันคนละโลกเลย อย่างตัวละครอีกตัวที่ชื่อฮาอิดา เธอเป็นอิจรายุรุษที่ใช้ภาษาแบบทรานส์หรือคนข้ามเพศผู้หญิง [ตามแบบโลกตะวันตก] ในขณะที่อัญมเป็นคนอีกรุ่นวัยหนึ่ง เธอมีความคิดที่ยึดโยงอยู่กับธรรมเนียมวัฒนธรรมเก่าๆ ก็จริง แต่ก็มีใจที่สั่นไหวเกี่ยวกับเพศภาวะอย่างมาก

ปาลิน: อย่างหนึ่งที่ฉันชอบมากเกี่ยวกับตัวละครอัญม คือเธอใช้ภาษาได้คล่องแคล่วเฉียบแหลมทีเดียว บางทียังดูพูดอะไรได้เข้าปากไหลล่องกว่าทรานส์วัยรุน อย่างฮาอิดาด้วยซ้ำ อัญมมีความสั่นไหวในตัวเอง อย่างชัดเจน เป็นภาพที่ตรงข้ามกับขบวนการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับเพศภาวะที่ค่อนข้างเกรตตรงขึงขังในปัจจุบัน

อรุณรติ รอย: บ่อยครั้งคนชอบถามฉันว่า “ทำไมถึงเขียนเรื่องราวของอิจราล่ะ?” ซึ่งฉันว่าเป็นคำถามที่แปลกมาก ก็จริงไหมล่ะคะ ไม่เห็นเคยมีใครถามถึงตัวละครชื่อการัน โอบารัตว่า “ทำไมถึงเลือกเขียนเรื่องของเจ้าหน้าที่หน่วยข่าวกรอง?” บ้างเลย คำถามจริงๆ ก็คือ ทำไมเราต้องทำเหมือนกับว่าอิจราแปลกแยกออกไป ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมเราด้วย ทุกคนล้วนเป็นส่วนผสมสำคัญของโลกใบนี้ ตัวตนของอัญมไม่ได้ถูกลดทอนเหลือเป็นแค่อิจราเสียหน่อย อัญมก็คืออัญม เธอเป็นปัจเจกที่โดดเด่นไม่เหมือนใคร ไม่ใช่กระดานโฆษณาหรือแผ่นป้ายที่รอให้คนมาเติมข้อความอะไรลงไป เช่นเดียวกัน ตีโตนิตมาไม่ได้เป็นเพียงผู้หญิง เธอคือตีโตนิตมา ทุกตัวละครในนิยายล้วนเป็นคนที่โดดเด่นและเป็นตัวของตัวเอง รายละเอียดในชีวิตพวกเขาต่างชักทอขึ้นรายล้อมรอบชีวิตของพวกเขาทุกคน เพราะฉะนั้น การแบ่งแยกหรือจับพวกเขาใส่ประเด็นอะไรต่อมิอะไรกลับดูเป็นการไม่ให้เกียรติด้วยซ้ำ ฉันหันมาสนใจงานวรรณกรรมด้วยเหตุผลที่ว่ามนุษย์ทุกคนก็เหมือนกับตุ๊กตาแม่ลูกดกของรัสเซีย (Matryoshka dolls) ยิ่งขุดค้นลึกลงไป คุณยิ่งพบเจอตัวตนหลากหลายซ้อนทับกับเป็นชั้นๆ ไปเรื่อยๆ หรือบางทีบางอัตลักษณ์เหล่านั้นอาจแผ่เผยตัวออกมา ขึ้นอยู่กับว่าคุณหรือคนรอบตัวคุณอยากนำเสนอหรือหยิบฉวยอภิสิทธิ์จากเจดदानโหนของบรรดาอัตลักษณ์อันซับซ้อนเหล่านั้นมาใช้

ทุกวันนี้สังคมลดทอนอัตลักษณ์ของปัจเจกให้หายไปเป็นเหมือนสินค้าแปะป้ายตามชั้นวางสินค้าในซูเปอร์มาร์เก็ต ดูอย่างอัญมสิ เธอเป็นมุสลิม นับถือนิกายชีอะฮ์ เป็นอินเตอร์เซ็กส์ เราจะตีความเจดदानของอัตลักษณ์เหล่านี้ว่าอย่างไรบ้าง? แน่่อนว่าปัจจุบัน การเป็นมุสลิมในอินเดียถือเป็นเรื่องเสี่ยงอันตราย บางทีอาจจะเสี่ยงต่อชีวิตมากกว่าการเป็นอิจราด้วยซ้ำ เธอจับพลัดจับผลูไปอยู่ในเหตุสังหารหมู่ในรัฐคุชราตก็เพราะตัวเองเป็นมุสลิม แต่พวกเขาไม่ฆ่าเธอทิ้งเพราะยึดถือความเชื่อตามธรรมเนียมโบราณว่าการฆ่าอิจราจะนำมาซึ่งโชคร้าย ที่นี้ลองดูเรื่องราวของตัวละครอื่นๆ อีกอย่างชัดตึ่ม อุตเซน ไม่ก็ตีโตนิตมา พวกเขาเป็นใครอะไรยังงั้นบ้าง? เราตอบไม่ได้อย่างหมดจดหรอก เราจะนิยามพวกเขาอะไร? แล้วบรรดานิยามต่างๆ สะท้อนตัวตนของพวกเขาได้ทั้งหมดหรือ?

เพื่อนของฉันที่ทำงานเป็นอาจารย์สอนภาพยนตร์ได้อ่านหนังสือเล่มนี้ แล้วชี้ให้ฉันฟังอย่างน่าสนใจ บางอย่างที่ไม่แม้แต่ตัวเองยังมองข้ามไปเลยด้วยซ้ำ เธอเป็นเคียร์ และเธอเล่าให้ฉันฟังอย่างน่าสนใจว่าใน กระทรวงสุขสดๆ ตัวละครทุกตัวล้วน ‘ได้รับการยอมรับ’ (passing)⁵ พวกเขาเปลี่ยนมาใช้ชื่อใหม่ มีอัตลักษณ์ใหม่ แล้วคนรอบข้างก็เรียกขานพวกเขาด้วยชื่อเหล่านั้น สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นกับบางตัวละครหลายต่อหลายครั้งด้วยซ้ำไป ฉันคิดว่ามันเป็นข้อสังเกตที่น่าทึ่งมาก... และส่วนหนึ่งที่เพื่อนฉันสังเกตเห็นประเด็นเหล่านี้อาจเป็นเพราะตัวเธอเองผ่านช่วงเวลาวัยเด็กที่ค่อนข้างยากลำบากมา ตั้งแต่ยุคที่การเป็นเคียร์ไม่ใช่เรื่องง่าย เช่นเดียวกับการ ‘ได้รับการยอมรับ’ เมื่อคุณเองยังคงค้นหาอัตลักษณ์ของตัวเองอยู่ และไม่รู้สิว่าคำแปะป้ายอัตลักษณ์ใดๆ สะท้อนตัวตนของคุณได้อย่างสมบูรณ์เลย

³ อย่างกะขวนคิดต่อกรณีคำว่า ‘ตีต, กระเทย’ และ ‘LGBTQ+’ ที่ภายหลังคำกลุ่มแรกถูกปิดลงต่ำศักดิ์กว่าไม่ก้าวหน้าหรือคดๆ ทั้งที่ในความจริง อาจเป็นหลักฐานการมีอยู่ของอัตลักษณ์บางอย่างที่แยกขนานทางเพศแบบทวิลักษณ์ในสังคม โดยเฉพาะคำว่า ‘กระเทย’ ที่ไม่ได้มีความหมายทางลบโดยตัวมันเองแต่อย่างใด (กระเทย ยังมีความหมายถึงสัตว์และพืชได้ด้วย นอกเหนือจากนั้นเรายังอาจกล่าวได้ด้วยว่าความเคียร์รับร่ายอยู่ในธรรมชาติอยู่แล้ว) ถ้าคำเหล่านี้จะมีปัญหาที่เป็นเพราะทัศนคติและการตีตราจากสังคมที่บีบๆ แหย่ๆ สั้นๆ คำใดๆ ก็อาจสามารถวงคั่นหรือนิยามใหม่ได้เสมอ ส่วน LGBTQ+ ที่อาจฟังดู ‘ใหม่กว่า’ ในบริบทภาษาไทย ก็เกิดจากการต่ออายุทางอดีตและการแยกหยิกหยามของรุ่นแรงในบริบทอื่นมาด้วยเช่นกัน.

⁴ อิจรา คือกลุ่มบุคคลข้ามเพศและกลุ่มอินเตอร์เซ็กส์ (คนที่มีสองเพศในร่างกาย) ในอินเดีย ผู้คนมักเรียกอิจราว่าเป็น ‘เพศที่สาม’ และถือว่าเป็นกลุ่มอัตลักษณ์ที่มีประวัติความเป็นมายาวนานในวัฒนธรรมเอเชียใต้ เป็นเวลากว่าศตวรรษที่คนใช้คำว่าอิจราและ ‘ทรานส์เจนเดอร์’ แทนที่สลับกันไปมา ซึ่งปรากฏการณ์ทางภาษาดังกล่าวก่อให้เกิดความเข้าใจผิดๆ และในบางกรณีทำให้เกิดการลดทอนอัตลักษณ์กลุ่มบุคคลข้ามเพศในอินเดียขึ้น อ่านต่อได้ที่ <https://www.bbc.com/culture/article/20170720-the-semi-sacred-third-gender-of-south-asia> และ <https://www.nytimes.com/2018/02/17/style/india-third-gender-hijras-transgender.html>

⁵ ในการเมืองเรื่องอัตลักษณ์ คำว่า ‘passing’ สื่อถึงการที่คนข้ามเพศหรือบรรดานักมีความหลากหลายทางเพศได้รับการยอมรับและเรียกขานตามชื่อหรือสรรพนามที่สอดคล้องกับเพศสภาพของตนเอง ในที่นี้ ผู้แปลเลือกใช้คำว่า ‘ได้รับการยอมรับ’ ตามบริบทของบทสัมภาษณ์ – ผู้แปล.

**จุฑา: นักเขียนแต่ละคนมีวิธีปลุกปล้ำกับงานเขียนของตัวเอง
ที่แตกต่างกันออกไป ตัวบทของคุณนั้นมีทั้งรสอัน
หลากหลายและเข้มข้น เลຍอยากทราบว่าคุณมีวิธีการ
แปลงมุมมองต่อสิ่งต่างๆ รอบตัว จนถึงคำถามต่อโลก
ให้กลายมาเป็นงานเขียนอย่างไร โดยเฉพาะกับตัวบท
ทางวรรณกรรมที่คุณเคยกล่าวถึงว่าเป็นฐานหลักที่
นิยามตัวตนคุณเอง**

อรุณรติ รอย: แม้ว่าฉันจะเขียน *กระทรวงสุขสุดๆ* เป็นภาษาอังกฤษ แต่ในหนังสือก็มีความหลากหลายทางภาษาอยู่มาก ตัวละครแต่ละตัวพูดภาษาต่างกันไป สิ่งที่เกิดขึ้นคือเกิดการแปลความในวงสนทนาตลอดเวลา ซึ่งก็เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในอินเดีย ประเทศที่มีรูปแบบภาษาต่างกันไปถึง 780 ภาษา ไหนจะภาษาถิ่นอีกนับพัน เราต่างแหวกว่ายอยู่ในมหาสมุทรแห่งถ้อยคำนานา พอเป็นเช่นนี้อาจกล่าวได้ว่ากระบวนการแปลความไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากต้นฉบับเสร็จสมบูรณ์แล้ว หากแต่เกิดขึ้นก่อนหน้านั้นเสียอีก มันคือกระบวนการรังสรรค์ขึ้นพื้นฐานที่สุดอย่างหนึ่ง

ในหนังสือเล่มนี้มีทั้งภาษาอังกฤษ ฮินดี อูรดู แดชเมียร์ ไปจนถึงภาษามลยาฬัมและอาหรับ นอกเหนือไปจากการตีความภาษาที่แตกต่างกันแล้วยังเกิดการแปลความระหว่างวัฒนธรรมอีกด้วย อย่างฉากหนึ่งในหนังสือ ตอนที่อัญจุมได้รับจดหมายจากเรวตี ผู้อาศัยอยู่ในป่าต้นด็กการันยาทางตอนกลางของอินเดีย เธอเป็นแม่แก่ๆ ของเด็กทารกที่อัญจุมเก็บมาเลี้ยง เรวตีเป็นชาวเตลูกูที่ใช้ภาษาแบบกองโจรคอมมิวนิสต์ ลักษณะคล้ายๆ กับภาษาอังกฤษที่มีกลิ่นอายของเตลูกูแฝงอยู่ ตอนจดหมายมาถึงมืออัญจุม คนที่ช่วยเธออ่านข้อความในกระดาษต้องแปลภาษาของเรวตีเป็นอูรดูเสียก่อน ยิ่งไปกว่านั้นในตอนท้ายของจดหมาย เรวตีใช้คำลงท้าย ‘ลาล ซาลามู’ ซึ่งเป็นคำทักทายของสมาชิกกลุ่มคอมมิวนิสต์เอเซียใต้ ความหมายโดยตรงของคำนี้คือสวัสดิ์สีชาต (Red Salute) อัญจุมที่ไม่รู้ความหมายโดยนัยของประโยคดังกล่าวพิมพ์คำตอบรับไปว่า ‘ลาล ซาลามูอาลัยกุม’ เหมือนเป็นการจับสองประโยคทักทายมาผสมกัน อัญจุมเพียงต้องการสื่อคำอวยพร ‘อาเมน’ ให้กับเรวตีคล้ายๆ เวลาจบบทเทศน์นั้นแหละ แต่นักอ่านที่มีพื้นเพความรู้เรื่องภาษาคอมมิวนิสต์มาก่อนก็อาจจับสังเกตได้ว่า ฟังผ่านๆ ประโยค ลาล ซาลามูอาลัยกุม นั้นคล้ายคลึงกับสโลแกนตอบรับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของขบวนการฝ่ายซ้ายเลยทีเดียว ตรงนี้ก็เป็นที่เลลสนุกๆ เลิกๆ น้อยๆ แหละ ถ้าคนอ่านมองข้ามไม่สังเกตเห็นมันก็ไม่ได้มีผลอะไร

ฉันแค่กำลังจะสื่อว่า นี่เป็นตัวอย่างหนึ่งของความซับซ้อนทางวัฒนธรรมหลากหลายชั้นในหนังสือ ซึ่งทั้งหมดถักทอขึ้นเป็นวิวาทะเกี่ยวกับระบบวรรณะ ชนชั้น และประเด็นทางศาสนาในประเทศนี้ บรรดานักวิชาการ นักเขียนหรือคนทำภาพยนตร์ส่วนใหญ่ที่เป็นที่นับหน้าถือตาในประเทศนี้ล้วนปิดลบลบประเด็นของชนชั้นวรรณะ ทำเป็นไม่สนใจข้อพิพาทเหล่านี้ ราวกับลืมไปว่าประเทศ

นี้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้เพราะกองทัพทหารที่สู้รบและเข่นฆ่าประชาชนในประเทศตัวเองมาตั้งแต่ปี 1947 ในรัฐชายแดนต่างๆ อย่างแคชเมียร์ ผู้คนเรือนหมื่นเรือนแสนกำลังต้องสังเวชิต ในขณะที่ผู้ทรงคุณวุฒิหลายคนพูดพล่ามว่า ‘ประชาธิปไตยจงเจริญ’ ไม่หยุดหย่อน ราวกับทุกคนกำลังยินยอมพร้อมใจปิดหูปิดตาให้กับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น สำหรับฉัน การเขียนนิยายสักเรื่องไม่ใช่แค่การสร้างจักรวาลของภาพอันคุ้นเคย แต่ยังเกี่ยวกับการขุดค้นสิ่งที่โดนฝังกลบไปให้ผุดปรากฏขึ้นมา และไม่ใช่ว่าพูดถึงไปทีละประเด็นหรือนำเสนออัตลักษณ์ทีละอัตลักษณ์หรือพูดถึงเรื่องเพศทีละเพศ ทุกอย่างขมวดรวมเป็นสิ่งเดียวกันทั้งหมด

- 2 -

การเมืองของเรื่องเล่า

**จุฑา: คุณเคยพูดไว้ว่า ความแตกต่างระหว่างงานเขียนที่เป็น
นิยายกับงานเขียนประเภทที่ไม่ใช่นิยาย คือช่องว่าง
ระหว่าง ‘ประเด็นเร่งด่วน’ กับ ‘ความเป็นนิรันดร์’⁶ ฉัน
เห็นพ้องกับคุณว่า ท่ามกลางความเร่งเร้าคับขัน เรายัง
ต้องการมุมมองที่ยึดโยงกับความเป็นนิรันดร์กาลไว้ด้วย
เพื่อว่ามันจะนำพาเราไปบนเส้นทางที่เราก็ไม่รู้ด้วยซ้ำว่า
มีอะไรอยู่ข้างหน้า ไม่อาจมีใครมาชี้แนะกะเกณฑ์ได้
เลยว่ามีประเด็นไหนเป็นเรื่องเร่งด่วนยิ่งยวดที่สุดสำหรับ
ทุกคน ยกตัวอย่างเช่น เสียงกู่ร้องของประชาชนใน
ขบวนการเคลื่อนไหวใดๆ มักมีความเกี่ยวพันเชื่อมโยง
กับงานวรรณกรรม ทั้งสองอย่างนี้หล่อเลี้ยงและชุบชูชีวิต
ให้กันและกัน ทุกวันนี้เราไม่สามารถสื่อทุกประเด็นปัญหา
ออกมาด้วยท่าทีตรงไปตรงมา หรือบางทีจะเปลี่ยนมันเป็น
ข้อเรียกร้องทางการเมืองยังยากเลยด้วยซ้ำ แต่งาน
วรรณกรรมมอบพื้นที่ให้เราแสดงออกถึงสิ่งเหล่านี้ได้**

⁶ อ่านเพิ่มเติมได้ที่ <https://www.theguardian.com/books/2017/may/27/arundhati-roy-fiction-takes-time-second-novel-ministry-utmost-happiness>

อรุณรติ รอย: ตอนที่ฉันพูดถึงความแตกต่างระหว่างงานประเพณีนิยมและไม่ใช่นิยาย ฉันพูดถึงงานของตัวเองเป็นหลัก ไม่ได้จะนำมาใช้ขลุ่ยงานเขียนทุกประเภทแต่อย่างใด โดยปกติแล้วเวลาเขียนบทความที่ไม่ใช่นิยาย มันมักจะเป็นงานเขียนที่ได้ตอบกับประเด็นเชิงสังคมที่ค่อนข้างเร่งร้อนหรือกำลังเป็นที่พูดถึงอย่างเข้มข้น ณ ขณะนั้น

ส่วนที่คุณพูดถึงวรรณกรรมในฐานะการสื่อสาร ทุกวันนี้บรรดาข่าวปลอมล่อลวงว่อน ไม่มีใครรู้ถึงสถานการณ์ที่แท้จริง โดยเฉพาะในพื้นที่อย่างแคชเมียร์ที่ทั้งทางการเมืองและสื่อในอินเดียต่างก็นำเสนอข่าวลวงกันแบบหน้าด้านๆ แล้วไม่ใช่แค่นั้นนะ ไม่ว่าจะเป็นนักข่าว บล็อกเกอร์ หรือใครก็ตามที่พยายามจะบดบังความจริงออกมา พวกเขาจะโดนหมายหัวหรือถูกทางการตามไปปิดปากเสียทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นเมื่อเป็นแบบนี้ หนทางเดียวที่เราสามารถรับรู้ความจริงที่เกิดขึ้นในแคชเมียร์คือการเล่าผ่านวรรณกรรม ไม่ใช่แค่พูดถึงตัวเลขว่ามีคนโดนฆ่าตายไปแล้วกี่คน หรือคนโดนทารุณกรรมอีกเท่าไร เรื่องมันกว้างและมีรายละเอียดลึกกว่านั้นมาก มีคำถามอันน่าฉงนเกิดขึ้นมากมาย ชุมชนที่פקซาดำเขียวนานคนนั้นยืนหยัดอยู่ได้อย่างไรภายใต้การปกครองของกองกำลังทหารที่เหี้ยมโหดที่สุดในโลก? สิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนที่นั่นคืออะไร? เกิดอะไรขึ้น ณ สถานที่แห่งนั้น? รูปแบบของภาษาละ? บรรดาความสัมพันธ์ต่างๆ อีก?

ตอนที่ฉันเริ่มแวะเวียนไปเยือนแคชเมียร์ สิ่งแรกที่ทำให้ฉันทำคือการจดบันทึกศัพท์ ทำพจนานุกรมภาษาแคชเมียร์-อังกฤษขึ้น เพราะสังเกตได้ว่าภาษาที่ผู้คนในละแวกนั้นใช้ล้วนได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมและมาตรการทางการเมืองต่างๆ จนบรรดารูปแบบของศัพท์แสงนั้นเปลี่ยนไปอย่างพลิกจากหน้ามือไปหลังมือทีเดียว จากนั้นไม่นานคุณก็เริ่มสังเกตเห็นความโหดร้ายและความรุนแรงที่ไม่มีรายงานด้านสิทธิมนุษยชนเล่มไหนเคยระบุไว้ สังคมทั้งผู้ฟังเลื่อมใสและกำลังถูกทำลายล้าง แต่นี่กลับไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่อะไรเลย

ยกตัวอย่างเช่น ใน*กระทรวงสุขสุดๆ* มีตัวละครที่เป็นนายทหารนาม อัมริก ซิงห์ เขาแวะมาเยี่ยมเยียนครอบครัวที่เคยผูกมิตรสนิทชิดเชื้อกัน สิ่งที่ว่ามูซา ลูกชายของบ้านนี้คบค้าสมาคมอยู่กับพวกกองกำลังทหาร มันเป็นการพบปะที่ชวนอึดอัดและน่าขนลุก สิ่งหนึ่งลงขัดสมาธิบนพื้น คลายเข็มขัดที่รัดแน่นออกและหยิบปืนรีโวลเวอร์ออกมาวางข้างๆ ขนมนมเนยที่บ้านนำมาเสิร์ฟ ทุกคนผินหัวเราะไปกับมุกตลกๆ ของเขา ตอนกลับ ซิงห์ทำเป็นลืมรีโวลเวอร์ไว้บนพื้น เมื่อมูซาหยิบปืนลำนั้นไปยื่นคืน นายทหารผู้นั้นก็มองลึกเข้าไปในดวงตาของเด็กชายแล้วกล่าวว่า “แหม ลองนึกดูสิว่าจะเกิดอะไรขึ้น ถ้าฉันเผลอลืมปืนไว้แล้วมีหน่วยปฏิบัติการค้นอาวุธมาเจอเข้า” ทุกคนเข้าใจกระจ่างแจ้งทันทีว่าสิ่งที่ต้องการสื่ออะไร คุณพรรณนาเรื่องราวจากตอนแบบนี้ออกมาได้ในงานวรรณกรรมเท่านั้นแหละ

ปาลิน: ใน *กระทรวงสุขสุดๆ* ฉันสนใจมุมมองของไซหนับที่มีต่อบรรดาสิ่งมีชีวิตต่างๆ มันทำให้ฉันนึกถึงตอนตัวเองกำลังเดินเที่ยวในย่านค้าเนื้อของตลาดใหม่ในกัลกัตตา ในทีแรก ฉันรู้สึกทึ่งกับบรรยากาศที่เห็นทุกอย่างดูคล้ายกับการแสดงบนเวที แน่ใจว่ามุมมองแบบนี้เกิดขึ้นจากความรู้สึกตื่นตาตื่นใจของคนนอกที่ไม่เคยไปเยือนสถานที่แบบนั้นมาก่อน ถึงอย่างนั้นฉันก็รู้สึกจริงๆ ว่ามีรายละเอียดหลายอย่างเกิดขึ้นพร้อมกันในกาลและเทศะที่แสนจะบีบอัด บรรดาแพะแกะไก่ต่อแถวเรียงรายรอขึ้นเขียง อิกาบินว่อน บ้างก็ลงมาจิกคุ้ยขยะ ภาพที่ฉันเห็นทำให้ฉันนึกขึ้นมาว่าความเป็นความตายไม่ใช่แค่เรื่องของมนุษย์ แต่ยังเกี่ยวพันยึดโยงกับชีวิตอื่นๆ บนโลกอีกมากมาย ตอนอ่านหนังสือของคุณ ฉันสัมผัสได้ถึงบรรยากาศอันเข้มข้นแบบเดียวกันเลยบรรดาอากาศอันเข้มข้นแบบเดียวกันเลย

อรุณรติ รอย: พูดถึงเรื่องนี้ สารภาพว่าฉันนึกไม่ออกทีเดียวว่าจะจินตนาการโลก สังคมมนุษย์ หรือเมืองที่ปราศจากสัตว์ได้อย่างไร พวกทิวทัศน์ต่างๆ ก็เหมือนกัน ในเทพเจ้าแห่งสิ่งเล็กๆ ภาพทิวทัศน์ของรัฐเกราละมีความหมายสำคัญต่อใจฉัน ไม่ว่าจะเป็นบรรดาแม่น้ำ ภูเขา ปลาและแมลงต่างๆ ส่วนใน *กระทรวงสุขสุดๆ* เอง ทักษะภาพของเมืองมีพลวัตราวกับเป็นคนเดินดิน เช่นเดียวกับทิวทัศน์ในแคชเมียร์ ทุกองค์ประกอบเหล่านี้สำคัญไม่แพ้ตัวละครในนิยายของฉัน

ปาลิน: คุณเคยพูดถึงนักวิชาการประวัติศาสตร์อังกฤษคนหนึ่งที่มีภาระงานของคุณว่า “การเขียนวรรณกรรมเป็นภาษาอังกฤษก็เหมือนกับถวายนวนิยายให้แก่นักวิชาการอังกฤษ”⁷ ฉันรู้สึกว่ามันเป็นคำวิจารณ์ที่ปลุกคุณเข้าไปสู่โครงเรื่องแบบอาณานิคม ที่ซึ่งบางประเทศถูกมองว่า ‘ได้รับประโยชน์’ จากการตกอยู่ใต้อาณัติของจักรวรรดิ ซึ่งเอาเข้าจริงแล้วมันเป็นรูปแบบความคิดที่ค่อนข้างบิดเบี้ยว เหมือนกับจักรวรรดิพยายามไถ่ถอนบาปที่เคยเข้ามากระทำชำเราอินเดียไว้ ในขณะที่เดียวกัน บางคนก็วิจารณ์ด้วยอคติว่าคนที่มือสิทธิสูงส่งกว่า (ในแง่ก็คือ รู้ภาษาอังกฤษ) ไม่ควร ‘เขียนบอกเล่าเรื่องราว’ เกี่ยวกับชนชั้นวรรณะที่ด้อยกว่าตัวเองและไม่มีโอกาสได้เรียนภาษาอังกฤษ ฉันคิดว่าข้อวิจารณ์เหล่านี้ที่มีต่อคุณในฐานะนักเขียนชาวอินเดียซึ่งเขียนงานภาษาอังกฤษ เป็นข้อวิจารณ์ที่มาตีกวนเส้นเพื่อลากเส้นแบ่งระหว่างการเป็นเหยื่อและการเป็นผู้กดขี่ในลัทธิอาณานิคมอย่างเบ็ดเสร็จ ทั้งที่จริงๆ แล้ว ประเด็นสำคัญของงานเขียนน่าจะเกี่ยวกับการพยายามทำความเข้าใจว่าพวกเราล้วนเป็นส่วนหนึ่งของหน้าประวัติศาสตร์นามลัทธิล่าอาณานิคมมากกว่า คุณมีความเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับประเด็นนี้อย่างไรบ้าง?

⁷ “ไม่กี่สัปดาห์หลังจากเกิดข้อถกเถียงเรื่องการใช้ภาษาแม่ในงานวรรณกรรมชิ้นแรก ฉันได้รับเชิญไปเป็นแขกในรายการวิทยุที่ลอนดอน แยกอีกท่านที่ร่วมรายการเป็นนักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษ เขาตอบคำถามผู้สัมภาษณ์ว่ากับห้องบทกลอนสดดีจักรวรรดิบริติชก็มีบ้าน ช่างหนึ่ง เจ้าตัวนั้นมาพูดกับฉันอย่างโลเอียงว่า “แต่แต่คุณเองก็เถอะ ที่เขียนงานเป็นภาษาอังกฤษก็เหมือนถวายนวนิยายให้แก่นักวิชาการอังกฤษ” ตอนนั้นฉันนั่งเขียนเพราะไม่ชินกับรูปแบบการสัมภาษณ์สดผ่านรายการวิทยุเช่นนี้ ก็แหม เป็นสิ่งที่คุณต่างด้าวแสนดีวิไลซ์ (ในสายตาของพวกคนขาว) พึงกระทำใช้ไหมล่ะ แต่ไม่นานฉันก็ทนไม่ไหวและพูดโต้ตอบกลับไปอย่างเจ็บแสบ นักประวัติศาสตร์คนนั้นไม่โหมก หลังจากรายการวิทยุจบ เขาเดินมาบอกฉันว่าที่เขาพูดนั้นเป็นคำชม เพราะเขาชอบหนังสือของฉันมาก ฉันเลยถามเขาไปว่า แล้วแบบนี้เขาคิดว่าเพลงแจ๊ซ บลูส์ หรือวรรณกรรมกวีนิพนธ์ของชาวแอฟริกันอเมริกันนี่ถือเป็นบรรณาการแด่ระบอบทาสด้วยเปล่า แล้ววรรณกรรมละตินอเมริกาละ ใช้บรรณาการแก่ลัทธิล่าอาณานิคมของสเปนและโปรตุเกสด้วยมัย? อ่านต่อได้ที่ <https://lithub.com/what-is-the-morally-appropriate-language-in-which-to-think-and-write/>

อรุณรตี รอย: ฉันเคยเขียนโต้ตอบข้อวิจารณ์เหล่านี้ไปแล้วในบทความ “In What Language Does Rain Fall Over Tormented Cities” [“พายุฝนกระหน่ำบนบรรดานครด้วยท่วงทำนองของภาษาใดหรือ”]⁸ การบอกว่าที่ฉันเขียนภาษาอังกฤษเป็นเหมือนบรรณาการต่อจักรวรรดิบริติชนั้น ไม่ต่างอะไรจากการชี้หน้าด่าเด็กที่เกิดจากแม่ผู้โดนข่มขืน แล้วบอกว่าพวกเขาเป็นเครื่องบรรณาการแต่ความรุนแรงโหดเหี้ยมของคนเป็นพ่อ ในอินเดีย หลายภาษาในบรรดาภาษานั้นร้อยแปดพันเรื่องราวของชายชชะ การล่าอาณานิคมและการใช้กำลังเข้าปราบปราม ไม่ว่าจะอินดูหรืออูรดู แน่แน่นอนว่ารวมถึงสันสกฤต ภาษาที่สงวนไว้ให้วรรณะพราหมณ์เท่านั้น คนในวรรณะดาลิตไม่มีสิทธิใช้สันสกฤตเลยด้วยซ้ำ พอเป็นเช่นนี้ ภาษาอังกฤษจึงเป็นภาษาเดียวที่ใช้กันในทุกรัฐทั่วประเทศ มันเป็นภาษาของอภิสิทธิ์ชนและการแบ่งแยกก็จริง แต่ในขณะที่เดียวกับ อังกฤษก็เป็นภาษาแห่งการปลดแอก ผู้นำวรรณะดาลิตอย่างดร. บี.อาร์. อัมเบดการ์ (B.R. Ambedkar) เองก็เขียนบทความชื่อดังอย่าง *Annihilation of Caste* [ทลายวรรณะ] เป็นภาษาอังกฤษ ส่วนขบวนการของดาลิตก็เคลื่อนไหวเพื่อสิทธิในการได้รับการศึกษาภาษาอังกฤษ ในฐานะเครื่องมือเพื่อปลดพันธะของระบบวรรณะ สำหรับคนอินเดีย ภาษาเป็นอะไรที่มีความซับซ้อนอย่างร้ายกาจเลยทีเดียว

จุฑา: ทีนี้ ถ้ามองจากอีกด้านหนึ่งของประวัติศาสตร์แบบจักรวรรดิ เราก็มองตัวละครอย่างมหาตมะ คานธี เจ้าของวาทกรรม ‘ต่อต้านโดยสันติวิธี’ ซึ่งคุณเองก็วิจารณ์รูปแบบความเป็นชาตินิยมของเขามาตลอด โดยเฉพาะใน “The Doctor and The Saint” [“นายหมอและพ่อพระ”] บทเปิดของหนังสือ *ทลายวรรณะ* ที่กล่าวถึงไปแล้วข้างต้น กลายเป็นว่าคานธีเป็นที่รู้จักในระดับสากลแต่คนกลับไม่ค่อยรู้จักอัมเบดการ์เท่าไร นี่เลยทำให้รู้สึกว่าทุกอย่างเป็นการเมืองของเรื่องเล่า รวมถึงเกี่ยวกับคำถามว่ารูปแบบไหนที่สอดคล้องและล่อรับไปกับอำนาจได้ดีที่สุด

⁸ อรุณรตีนำเสนอบทความที่ชื่อ “In What Language Does Rain Fall Over Tormented Cities” เป็นส่วนหนึ่งของงาน W.G. Sebald Lecture อันเกี่ยวกับการแปลงานวรรณกรรม ซึ่งจัดขึ้นที่หอสมุดแห่งชาติบริเตน ในวันที่ 5 มิถุนายน 2018.

คานธีเป็นมนุษย์ที่มีความซับซ้อนในตัวเอง ข้อนี้เราต่างก็พึงระลึกอยู่เสมอ และในทุกๆ ความซับซ้อนที่ถมทับกันอยู่ เราไม่อาจปฏิเสธได้เช่นกันว่าสิ่งที่เขาทำนั้นส่งผลกระทบต่อคนอื่นฯ เป็นวงกว้าง คานธีประสบความสำเร็จในการหว่านล้อมให้ผู้คนเลื่อมใสในระบบชนชั้นทางสังคมที่อาจเรียกได้ว่า โหดร้ายที่สุดระบบหนึ่งของโลก ทุกวันนี้ หากคุณเดินเข้าไปในบ้านของคนจนในอินเดีย หรือบ้านของดาลิต คุณจะไม่ได้เห็นรูปของคานธีเลยแม้แต่นิด ไม่มีเลย แต่ภาพที่อยู่ในบ้านเหล่านั้นคือภาพของอัมเบทการ์^๙ มีแต่พวกชนชั้นสูงเท่านั้นแหละที่ยังพูดถึงคานธีอยู่ นี่คือความจริง เรื่องต่างๆ โดนบิดเบือนปลอมแปลงไปจนกลายเป็นคำโกหกพกลมทั้งสิ้น^{๑๐}

จุฑา: ที่มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย มีการเปิดสอนวิชาชื่อ ‘อารยธรรมร่วมสมัย’ (Contemporary Civilization) ในบรรดาตัวบทที่นำมาใช้สอน มีเพียงน้อยชิ้นมากที่เขียนขึ้นจากมุมมองของผู้ตกอยู่ใต้ลัทธิอาณานิคม ที่แน่ๆ คือมีการนำตัวบทมากมายของคานธีเกี่ยวกับสันติวิธีมาใช้สอนควบคู่กับหนังสือ *โลกระทม* (*The Wretched of the Earth*) ของฟรานซ์ ฟาน็อง (Frantz Fanon) โดยตีความความคล้ายคลึงกันของตัวบทที่บอกเล่าเรื่องราวแบบต่อต้านลัทธิอาณานิคม ซึ่งเป็นโครงเรื่องที่มาคัดง้างกับตัวบทที่เหลือในวิชาซึ่งมีความตะวันตก (เรื่องของคนขาวเจ้าอาณานิคม) สูงมาก ที่นี้ปัญหาก็คือ เรื่องราวของฟาน็องและผู้อ่านของเขาแตกต่างกันโดยสิ้นเชิงกับตำแหน่งแห่งที่ของคานธี ฉะนั้นการพยายามนำตัวบททั้งสองมาเปรียบเทียบกันโดยไม่คำนึงถึงประสบการณ์อาณานิคมอันจำเพาะในแต่ละพื้นที่นั้นเป็นปัญหาอย่างมาก นักเรียนในชั้นเรียนไม่ได้ถูกสอนให้ปะทะสังสรรค์กับการก่อร่างบริบททางประวัติศาสตร์ที่เฉพาะเจาะจงเบื้องหลังตัวบทของคานธีหรือฟาน็องเลย ฉะนั้นเลยสงสัยว่าแล้วอย่างนักเรียนในอินเดีย พวกเขาเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับอัตวิสัย หรือประวัติศาสตร์ลัทธิอาณานิคมในประเทศตัวเองอย่างไรบ้าง ตั้งแต่สมัยคุณเป็นเด็กจนถึงตอนนี้?

10 อรุณศิริพรรณนามาประสบการณืเมื่อครั้งได้อานขบเขียนในชื่อ ทลายวรรณะ (The Annihilation of Caste) ขององคพิพัทธ วัณดอง ใครบางคนย้าเข้ามาในหองอนมิลลสว แล้ว ผลัสนาขึ้นตางกนกนาให่เปิดออก การได้อานผลวขององคพิพัทธกรลยเป็นสนาที่นาคณเดิมข้งร่งระหว่างสิ่งทีวาวินยเดวนาในญูกกล่อมกลาในเชื่อน้าระบบการศึกษา กับการจริงที่เรารู้กลยประบบาในชือขบยูกวิทกนั ดังนั้นแล้ว เรองิจได้ชืเป็นที หมุมพรงอบคณ และเอนอปกการเรียนการอน ที่ประเศศีลศรกรเลสลักกับกัณพเพน ข้งร่งร่งร่ง

อรุณรติ รอย: เป็นคำถามที่ค่อนข้างยากเหมือนกันนะ ก่อนอื่นเลยคือ ฟาน้องและคานธีไม่มีอะไรเหมือนกันเลยแม้แต่น้อย ฉันคิดว่าบางทีถ้าเปลี่ยนเป็นสอนเรื่องของอัมเพทการคู่กับฟาน้องอาจมีอะไรน่าสนใจให้พูดถึงมากกว่าด้วยซ้ำ เขานำเสนอมุมมองเกี่ยวกับสิทธิอาณานิคมที่สลับซับซ้อนขึ้นไปอีก โดยบอกว่าแนวคิดแบบอินดูนั้นแหละคือรูปแบบหนึ่งของอาณานิคมที่ร่างอยู่ในอินเดียก่อนการมาถึงของจักรวรรดิบริติชเป็นเวลาช้านานแล้ว สงครามกับชาวทราวิท [หรือที่เราคุ้นเคยกันในชื่อชาวดราวิเดียน] ได้รับการเล่าขานอย่างชวนพิศวงในวรรณกรรมก้องโลกอย่างรามายณะ โดยที่สุดท้ายแล้วทราวิทผู้ปราชัยถูกสาปให้กลายเป็นอสูรและปีศาจร้าย บรรดาเทพเจ้ากับกษัตริย์ทราวิทกลายเป็นมารร้ายผู้ถูกพิชิต ในแง่นี้ เราได้เห็นกลไกการแปลงประวัติศาสตร์ให้กลายเป็นมหากาพย์เรื่องเล่า เช่นเดียวกับการดัดปรับตำนานมหากาพย์ให้กลายเป็นประวัติศาสตร์ มันคือหอคองงำที่พวกชนชั้นสูงในสังคมใช้โจมตีชนชั้นที่ต่ำต้อยกว่า ผู้ปราชัยโดนสาปให้กลายเป็นมนุษย์ผู้ด้อยค่า ราวกับมันคือประกาศิตของสวรรค์ เอาจริงๆ นี่เป็นวิธีที่ฉลาดมาก อัมเพทการเองก็ตระหนักได้ว่าในแง่หนึ่ง การมาถึงของสิทธิล่าอาณานิคมตะวันตกจะนำมาซึ่งการปลดแอกของชาวดาลิต นักวิชาการคนอื่น ๆ ที่มาจากชนชั้นผู้ถูกกดขี่อย่างโยติบา ภูเล (Jotiba Phule) เองก็มีมุมมองที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับการเข้ามาของศาสนาอิสลาม ดาลิตหลายร้อยล้านคนเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอิสลาม คริสต์ และซิกข์แทนเพื่อเบี่ยงตัวหนีจากปลายแสะของระบบวรรณะที่ฟาดเนื้อเถื่อนหนึ่งตนมาตลอด

- 3 -

ความเชื่อมโยงอย่างถึงราก

จุทา: คุณพูดถึงความเชื่อมโยงที่คาดไม่ถึงนี้อยู่บ่อยครั้ง รวมถึงบอกว่าถ้าเราสามารถออกแบบปรับแต่งโครงสร้างความเชื่อมโยงแสนซับซ้อนทั้งหมดนี้ได้ ทุกอย่างจะทรงพลังขึ้นอย่างถึงราก ฉันเข้าใจว่าคุณเห็นความสัมพันธ์ที่ร้อยรัดระหว่างวรรณกรรมกับการเมืองอยู่ ไม่ใช่แค่ว่าทั้งสองสิ่งเป็นวัตถุดิบชั้นดีให้แก่งกันและกันบนรูปแบบของอำนาจที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง (อย่างวรรณกรรมนั้นเคลื่อนตัวเข้าสู่ปริมณฑลทางการเมืองเพื่อเปิดเปลือ่ง

สภาวะอันยากลำบากของมนุษย์ ในขณะที่การเมืองเองก็กลืนกินพื้นที่ของวรรณกรรมเพื่อแบ่งใช้อำนาจ) แต่ทั้งวรรณกรรมและการเมืองต่างก็ขบขันซึ่งกันและกันเพื่อโค่นล้มระบอบหรือรูปแบบความจำเอนบางอย่างในสังคม เหมือนอย่างประโยคเด็ดที่คุณเขียนไว้ใน*กระทรวงสุขสุด ๆ* ว่า ‘เราจะเล่าเรื่องราวที่แตกसानชานเซ็นออกไปได้อย่างไรกัน? ด้วยการค่อยๆ กลายเป็นทุกคน ไม่สิ ด้วยการค่อยๆ กลายเป็นทุกสิ่งทุกอย่างต่างหาก’¹¹ ซึ่งนี่เป็นอะไรที่ทะเยอทะยานเอาเสียมากๆ เพราะการจะเชื่อมร้อยตัวตนของตัวเองเข้ากับทุกสิ่งอย่างรอบตัว คุณต้องกลายไปเป็นสิ่งๆ นั้น จึงจะเข้าใจมันได้อย่างสมบูรณ์ แน่แน่นอนว่าฟังดูแทบเป็นไปไม่ได้เลย โดยเฉพาะเมื่อเราต่างยังสื่อสารกันด้วยขีดจำกัดของสัมปชัญญะแบบมนุษย์เหล่านี้ได้

อรุณรติ รอย: คุณพูดถูกทีเดียว ปัญหาก็คือหากมองไม่เห็นความเชื่อมโยงดังกล่าว อาจกลายเป็นว่าเรากำลังลดทอนตัวตนของใครหรืออะไรบางอย่างให้กลายเป็นเพียงประเด็นไว้พูดถึงเท่านั้น อย่างเวลาบอกว่า ประเด็นของฉันคือเรื่องระบบวรรณะ คือปัญหาสิ่งแวดล้อม คือเรื่องของสันติสุขในแคชเมียร์ คือนุ่นคือนีคือนั้น ในขณะที่สำหรับฉัน ไม่ว่าจะเป็นประเด็นหรือตัวตนใดๆ ก็ตาม ทุกอย่างผูกโยงร้อยรัดเข้าหากันอย่างแยกไม่ออก และหากคุณพยายามฉีกทั้งดึกแยกมันออกมาเป็นชิ้นๆ ละก็ คุณจะไม่มีวันทำความเข้าใจตัวตนเหล่านั้นได้อย่างสมบูรณ์เลย เพราะฉะนั้น หนังสือ*กระทรวงสุขสุด ๆ* จึงไม่ใช่หนังสือเกี่ยวกับปัญหาในแคชเมียร์ ไม่ใช่หนังสือเกี่ยวกับประเด็นเพศวิถีเพศสภาวะ หรือเกี่ยวกับชนชั้นวรรณะ แต่ทุกอย่างที่พูดถึงมานี้เผยตัวออกมาให้เราเห็นผ่านเส้นเชือกของตัวมันเองที่พันผูกร้อยรัดเข้าหากันภายใต้โครงเรื่องหลัก

¹¹ ต้นฉบับคือ ‘How to tell a shattered story? By slowly becoming everybody. No. By slowly becoming everything.’ โดยสำนวนภาษาไทยนี้เป็นของทีมบรรณาธิการขอขย จึงไม่เหมือนกับสำนวนแปลภาษาไทยใน *กระทรวงสุขสุด ๆ* ของ สดใส.

ยกตัวอย่างเช่น หลายคนต่างชื่นชอบและชื่นชมหนังสือเรื่อง *เทพเจ้าแห่งสิ่งเล็กๆ* แต่น้อยคนนักที่จะเข้าใจจริงๆ ว่าความสัมพันธ์ระหว่างอัมมูและเวลูราไม่ใช่เรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นเท่านั้น หากแต่เกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องการผิวดำกับระบบวรรณะ ซึ่งเป็นอะไรที่ค่อนข้างใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นพวกเสรีนิยม หรือพวกขบวนการฝ่ายซ้ายทำราวกับเข้าใจเสียทีละปอไปบ้างก็ปรารถนาที่จะก้าวข้ามมันไปให้ได้ แต่ไม่เคยหยิบยกขึ้นมาพูดถึงหรือแก้ปัญหากันอย่างจริงจังเลย พวกเขาพลิกล้นปลิ้นปล้อน ทำทุกทางเพื่อลบปมปัญหาเรื่องชนชั้นวรรณะออกไปจากประวัติศาสตร์ของตนเสียสิ้น เหมือนกับเวลาคุณเขียนถึงประวัติศาสตร์ยุคเหยียดสีผิวในแอฟริกาใต้ แต่กลับไม่พูดถึงนโยบายการแบ่งแยกสีผิวใดๆ เลย นี่ก็ออกมัยยะ? โครงเรื่องแบบนี้ก็ไม่ต่างอะไรจากประวัติศาสตร์จอมปลอมเท่าไรหรอก

จุทา: ฉันเห็นด้วยที่ว่าเราไม่อาจมองตัวตนหรือเรื่องใดๆ ได้จากด้านเดียวแล้วตีขลุมเอาว่านั่นคือทั้งหมดของอัตวิสัยหนึ่งๆ เราจำเป็นต้องทำความเข้าใจความซับซ้อนของโครงข่ายต่างๆ ด้วย อยากทราบว่าสำหรับคุณระบบการศึกษาหรือสาขาวิชาในมหาวิทยาลัย ซึ่งพยายามจัดแบ่งประเภทของความรู้ขึ้นเป็นภาควิชาต่างๆ นี่ละ...

อรุณรตี รอย: ฉันเคยเขียนบทความชื่อ “Capitalism: A Ghost Story” [“ทุนนิยม: เรื่องเล่าของผีร้าย”] ไว้ ไม่รู้คุณเคยได้อ่านมัย ในบทความฉันพูดถึงระบบการศึกษาในปัจจุบันที่เป็นผลพวงของรูปแบบความสนใจหรือทัศนคติที่จำเพาะเจาะจงมากๆ ราวกับว่าเป็นชุดความรู้ในครอบครองของคนบางกลุ่ม อาจเรียกว่าเป็นผลพวงของวิวัฒนาการทางความรู้จากชนชั้นหรือโครงสร้างที่ครอบอำนาจนำในสังคมอยู่อย่างชัดเจนก็ว่าได้ อย่างไรก็ตาม ฉันไม่อาจและไม่คิดจะตีขลุมไปว่าระบบการศึกษาในปัจจุบันนั้นใช้ไม่ได้ แล้วก็คงไม่กวาดทุกอย่างบนโต๊ะทิ้งลงพื้นไปในคราวเดียวหรอกค่ะ แน่นอนว่ามีคำตอบเบื้องหลังคำถามที่ว่า เหตุใดประวัติศาสตร์จึงเต็มไปด้วยร่องรอยของการปกปิดมากกว่าเผยเปิด แล้วสิ่งที่เราทำได้ก็คือการพยายามตั้งคำถามเพื่อขบคิดต่อไปเรื่อยๆ ประมาณนี้แหละค่ะ

- 4 -

สั้มเสียงจากกลางใจหนุ่มวลชน

ปาลิน: ฉันจำได้ว่าในบทสัมภาษณ์หนึ่งคุณเคยพูดถึงความตึงเครียดที่เกิดขึ้นระหว่างการ ‘เปล่งเสียงของตัวเองออกมา’ กับการ ‘ป่าวประกาศด้วยสั้มเสียงที่เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกับหนุ่มวลชน’¹² ไม่ทราบว่าคุณคิดเกี่ยวกับทางสายกลางที่มาสอดประสานน้ำเสียงสองรูปแบบนี้อย่างไรบ้าง?

อรุณรตี รอย: จริงๆ ตอนนี้เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับคำถามข้อนี้ทีเดียว เพราะทุกวันนี้ฉันเองก็ประหลาดใจในตัวเองไม่น้อยที่ออกไปร่วมขบวนลงถนนบ่อยครั้ง อย่างวันนี้ ผู้คนในอินเดียกำลังอ่านกฎหมายเพื่อประท้วงพระราชบัญญัติต่อต้านพลเมืองชาวมุสลิม ซึ่งเป็นร่างกฎหมายที่เต็มไปด้วยอคติชัดเจนออกนอกหน้าเสียเหลือเกิน ถึงอย่างนั้น ฉันก็ไม่ได้ฝึกฝนหรือคล้อยตามรูปแบบของขบวนการแบบเดิมร้อย เหตุผล

ประการหนึ่งคือ บรรดาผู้ประท้วงชาวมุสลิมหลายคนต่างโบกธงธงประจำชาติพร้อมกู๋ร้องคำปฏิญาณตนต่อรัฐธรรมนูญอินเดีย แน่ใจว่าเป็นเรื่องที่น่าใจได้มากๆ เนื่องจากมุสลิมในอินเดียล้วนโดนกล่าวหาว่าเป็นพวกทรยศชาติและเป็นปฏิปักษ์ต่อชาตินิยมอินเดีย แล้วก็โดนทำร้ายร่างกายอยู่บ่อยครั้ง รูปแบบการเรียกร้องของพวกเขาจึงเป็นไปเพื่อแสดงออกซึ่งความรักและภักดีต่อประเทศนี้ แต่สำหรับฉันที่ไม่ได้เชื่อมั่นในรัฐธรรมนูญของอินเดียนานนั้น ฉันทำแบบพวกเขาไม่ได้หรอก หมายถึงให้ไปยืนถือธงประจำชาติแล้วโบกสะบัดไปมาอย่างภาคภูมิใจนะ ฉันไม่เชื่อในแนวคิดแบบธงชาติร่วมใจของประเทศไหนทั้งนั้น เพราะฉันก็เลยไม่ค่อยชื่นชอบการ

ภาพ: The Outlook Magazine

¹² อ่านเพิ่มเติมใน “Arundhati Roy on ‘Walking with the Comrades’”, The Paris Review (1 November 2011). <https://www.theparisreview.org/blog/2011/11/01/arundhati-roy-on-walking-with-the-comrades/>

แสดงออกผ่านการโบกรงพลั่วไหวเสียเท่าไร ถึงอย่างนั้น ตรงนี้แหละที่ฉันสังเกตเห็นรูปแบบความตึงเครียดอันน่าฉงนก่อตัวขึ้นชัดเจน เพราะงานที่ไม่ใช่นิยายหลายชิ้นของตัวเองก็เขียนขึ้นด้วยน้ำเสียงที่พยายามปลุกระดมมวลชน ไม่ว่าจะเป็นชิ้นที่เขียนเรื่องขบวนการต่อต้านการรังแกเพื่อนในอินเดีย หรือในหนังสือ *Walking with the Comrades [สหายผู้ร่วมทาง]* ก็ตาม งานเขียนเหล่านี้จุดประกายคำถามว่า สิ่งที่คุณนิยามว่าชาติ หรือ ‘ผลประโยชน์ของชาติ’ นั้นคืออะไรกันแน่ ซึ่งแน่นอนว่าคำตอบของฉันก็หนีไม่พ้นสังคมทุนนิยมแบบศักดินา ส่วนคำว่าผลประโยชน์ที่ว่าก็ไม่ใช้ของใครอื่น แต่เป็นผลประโยชน์ที่จะเกิดแก่พวกคนรายชนชั้นสูงในประเทศนี้ทั้งนั้น

ความตึงเครียดที่ก่อตัวขึ้นจากการเป็นนักเขียนผู้พยายามเปล่งถ้อยคำออกมาจากใจกลางหมู่มวลชนนั้นมีความสัมพันธ์ยิ่งกับการทำที่ของ ‘สุมเสียง’ ในนักเขียนนิยายแต่ละคนที่หลายหลากกันออกไป หรืออย่างน้อยก็พยายามเพื่อจะสร้างสุมเสียงแบบฉบับของตัวเองขึ้นมา ในขณะที่มวลชนในขบวนการนั้นเปล่งคำพูดด้วยสุมเสียงที่ค่อนข้างธรรมดาและตรงตรงเนื่องว่ามันเป็นการป่าวประกาศจุดยืนแทนคนหมู่มาก หรือไม่ก็เป็นถ้อยคำหนึ่งในบรรดาถ้อยคำนับร้อยพันที่ส่งออกมาจากขบวนการ ซึ่งมีลักษณะของความนิรนามปรากฏอยู่ สุมเสียงลักษณะนี้ต่างจากรูปแบบงานเขียนของฉันที่ไม่มีความเป็นนิรนามหรือตรงใดๆ เลย แถมฉันเองก็ไม่ปรารถนาจะเปล่งถ้อยคำในฐานะแกนนำหรือตัวแทนของขบวนการอะไรทั้งนั้น

สุมเสียงของฉันแปร่งประหลาดและเป็นไปตามอำเภอใจ ฉันคิดว่านี่แหละ คือจุดยืนที่ตัวเองให้ความสำคัญ ฉันยึดมั่นในจุดยืนนี้เสมอเมื่อตกอยู่ท่ามกลางสายตาของผู้คนในพื้นที่สาธารณะ โดยเฉพาะเมื่อตัวเองเป็นผู้หญิงที่อยู่ในสังคมคร่ำครึแบบนี้ สังคมที่คาดหวังให้คนอย่างพวกเราเป็นหญิงสาวผู้ถ่อมตน รู้จักเสียสละและมีน้ำใจงาม สั่งสอนให้เราเป็นแม่ พี่สาว หรือไม่ก็เป็นภรรยาที่สมบูรณ์แบบอยู่เสมอ บางทีก็สอนให้เราเป็นช่างทำหน้าขมผู้ชายให้หงอบ้าง ไม่ละ ขอบคุณ ฉันปฏิเสธที่จะเป็นอะไรก็ตามที่สังคมคาดหวังให้ฉันเป็น ปฏิเสธด้วยการบอกว่า นี่ไง ฉันก็เป็นฉันแบบนี้ นี่คือนิสัยที่ฉันคิด และฉันก็ยินดีที่จะรับคำวิจารณ์กันดารสาปพิช ยินยอมที่จะทนทุกข์กับผลลัพธ์ของการเบนตัวออกจากความคาดหวังของสังคม ฉันตั้งใจที่จะไปปรากฏตัวอยู่ตรงนั้น ยืนหยัดอยู่ในพื้นที่สาธารณะ และกลายเป็นว่าบ่อยครั้ง พื้นที่ของขบวนการตรงนั้นเองที่ช่วยก่อร่างความเข้าอกเข้าใจอันสุดแสนจะเป็นส่วนตัวขึ้นมา จากนั้นเรื่องราวเหล่านี้ที่ฉันได้เรียนรู้ก็ไปเผยตัวอยู่ในงานเขียน ฉันจำเป็นต้องทำความเข้าใจโลกใบที่ตัวเองอาศัยอยู่ เข้าใจมันให้ถ่องแท้และลึกซึ้ง

คุณค่าประการสูงสุดที่ฉันได้จากการเขียนงานวรรณกรรมไม่ใช่เงินทองชื่อเสียงหรือรางวัลอะไรทั้งนั้น หากแต่เป็นโอกาสที่จะได้รับคำเชื้อเชิญให้เข้าไปสัมผัสโลกอีกใบที่น้อยคนนักจะได้รับอนุญาตให้เข้ามาประสบ ไม่มีใครได้รับอนุญาตให้ร่วมเดินเข้าป่าไปกับสหายฝ่ายซ้าย ไม่มีใครได้รับอนุญาตให้เข้ามาอยู่ใจกลางทะเลและทะเลของชาวแคชเมียร์ ชื่อเสียงและเกียรติยศของฉันปรากฏตัวขึ้นในรูปแบบของความว้าวุ่นใจที่ได้รับจากบรรดาผู้คนซึ่งอ่านงานชิ้นก่อนหน้า การแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้นคือความไว้วางใจอย่างหนึ่ง เป็นราวกับข้อตกลงลับๆ มันคือทุกสิ่งทุกอย่างที่คนเป็นนักเขียนคนหนึ่งใฝ่ฝัน นั่นก็คือ คำเชื้อเชิญให้เข้าไปประสบและทำความเข้าใจกับตัวตนหรือเรื่องราวต่างๆ อย่างลึกซึ้งถ่องแท้ขึ้น

จุทา: ในหนังสือ *สหายผู้ร่วมทาง* คุณได้รับคำเชิญให้ไปใช้ชีวิตอยู่ในป่าทางตอนกลางของอินเดีย ด้วยความคาดหวังว่าคุณจะสามารถนำเรื่องราวที่ตัวเองประสบพบเจอที่นั่นมาเล่าให้ผู้อ่านฟังได้ ตรงนี้คุณเคยเล่าว่าในขบวนการเอง มีคนจากหลากหลายกลุ่มหันมาร่วมมือกัน เล่าให้ฟังเพิ่มหน่อยได้มั๊ยคะ?

อรุณรติ รอย: ในป่าทางตอนกลางของอินเดียมีปัญหาความขัดแย้งมากมายเกิดขึ้น จะเรียกว่าเป็นสงครามกลางเมืองเลยก็ได้ พื้นที่ตรงนั้นเป็นบ้านเกิดของชนเผ่าพื้นเมืองหลายเผ่า แต่บรรษัทเหมืองแร่และก่อสร้างมากมายกำลังรุกคืบเข้ามาครอบครองเขตแดนของชนพื้นเมืองเหล่านี้ ฝั่งรัฐบาลเองก็ต้องการกวาดล้างพื้นที่ป่าเพื่อดำเนินโครงการอุตสาหกรรมต่างๆ ที่ว่า เมื่อปี 2004 กองกำลังทหารนับร้อยพันได้บุกเข้ามายังดินแดนแห่งนี้ พวกเขาปลุกระดมกองกำลังชนพื้นเมืองให้ตั้งตัวเป็นศาลเตี้ย เผาทำลายหมู่บ้าน ข่มขืนพวกผู้หญิง ทั้งหมดนี้เป็นไปเพื่อไหมกระพือเปลวเพลิงแห่งความสะพรึงกลัว โดยหวังจะให้คนพื้นเมืองล่าถอยออกจากพื้นที่ป่าไป

มันเป็นเรื่องที่ผ่านมาแล้วละ ผู้คนทั่วโลกต่างก็รับรู้ถึงเหตุการณ์นี้ในนาม ‘หน่วยปฏิบัติการล่าพื้นที่สีเขียว’ (Operation Green Hunt) แต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นก็คือ ความบอบช้ำที่รัฐกระทำผลักให้ประชากรในพื้นที่กลายเป็นชนบทหัวรุนแรง บ้างก็ต้องผันตัวไปอยู่ในกองโจรคอมมิวนิสต์ สมาชิกกว่าครึ่งในนั้นล้วนเป็นผู้หญิง พวกเขาเริ่มสู้เพื่อตอบโต้ความรุนแรงจากรัฐ แต่กลับถูกสื่อกระแสหลักตราหน้าว่าเป็นผู้ก่อการร้าย แล้วเหตุนองเลือดก็เกิดขึ้น นั่นเป็นตอนที่ฉันตัดสินใจเข้าป่า ไปอาศัยอยู่ที่นั่นประสามสองสามสัปดาห์ หลังกลับออกมาจึงเริ่มลงมือเขียนงาน *สหายผู้ร่วมทาง*

- 5 -

ผลตอบรับจากสาธารณะ

จุทา: คุณเคยโดยนักกิจกรรมผู้ชายพูดจาหรือแสดงท่าทีท้าทายบ้างมั๊ยคะ?

อรุณรติ รอย: ให้อายุสิ ตลอดเวลาเลยแหละ! ไม่ใช่แค่ นักกิจกรรมหรอกนะ มีคนมากมายเข้ามาแนะนำเกี่ยวกับเรื่องว่าควรเขียนงานอะไร ควรเขียนยังไง ใช้น้ำเสียงแบบไหน... แต่ในทางกลับกันก็ไม่ใช่ว่าทุกคนเข้าหาฉันด้วยท่าทีแบบนี้แบบเดียวกันเลยเท่านั้น หลายครั้งก็ได้รับการสนับสนุนที่อบอุ่นฉันญาติสนิทมิตรสหายจากใครอีกหลายคนเลยทีเดียว

จุฑา: แล้วคุณคิดอย่างไรกับคนที่ไม่ให้ความสนใจในงาน

วรรณกรรม ไม่ใช่ในเชิงล้อเลียนหรือดูถูกนะคะ หมายถึงคนประเภทที่ขีดเส้นแบ่งระหว่าง ‘ข้อเท็จจริง’ กับ ‘นิยาย’ คนที่ตัดสินงานที่ตั้งอยู่บน ‘เรื่องราวชีวิตจริง’ ว่าต่างออกไปจากงาน ‘แฟนตาซี’ อย่างชัดเจน ฉันเคยได้ยินบรรณาธิการสำนักพิมพ์แห่งหนึ่งในนิวยอร์กพูดว่าวรรณกรรมประเภทนิยายนั้นไร้ค่าและไม่มีความหมายอะไรเลยสำหรับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง...

อรุณรติ รอย: มีแต่คนเขลาเท่านั้นแหละค่ะที่จะพูดแบบนั้น อ้อ แต่อย่างหนึ่งที่น่าสนใจก็คือตอนที่ฉันเริ่มเขียนงานที่ไม่ใช่นิยาย อย่างบทความเรื่องการสร้างเขื่อนและการแปรรูปรัฐวิสาหกิจหรืออย่างตอนที่เข้าไปเดินป่ากับสหายคอมมิวนิสต์ มีผู้ชายบางคนที่เราหวอดในวงการเคยพูดว่า “กลับไปเขียนนิยายอะไรของเธอต่อเถอะ พวกผู้หญิงก็ทำแบบนั้นกันทั้งนั้นไม่ใช่เธอ” แต่ตอนนี้ก็ไม่ค่อยได้ยินอะไรแบบนี้เท่าไรแล้วละ ฉันคิดว่าประสบการณ์การเขียนนับแรมปีนี่แหละที่สร้างวัฒนธรรมการอ่านในหมู่นักอ่านขึ้นมา ซึ่งก็หมายรวมถึงคนที่สนใจงานเขียนสายการเมืองที่ตอนนี้เริ่มหันมาอ่านงานวรรณกรรมมากขึ้น เช่นเดียวกับที่คนอ่านงานวรรณกรรมเองก็เริ่มหันไปหางานสายการเมืองอื่นๆ ด้วย

ปาลิน: แล้วเวลาคุณมาบรรยายแบบนี้ คนตะวันตกมีความเห็นหรือให้การตอบรับแบบไหนอย่างไรบ้างคะ แตกต่างหลากหลายกว่าบรรยากาศในอินเดียหรือเปล่า

อรุณรติ รอย: ตอบยากเหมือนกันนะ ปฏิกริยาของผู้คนก็แตกต่างกันออกไป เมื่อไม่นานมานี้ที่ชิคาโก ฉันได้ร่วมวงสนทนากับอิมมานี เพอร์รี่ (Imani Perry) เธอเป็นอาจารย์ชาวแอฟริกัน-อเมริกันที่เก่งมาก ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ของอิมมานีนั้นลึกซึ้งงดงาม ถือเป็นเกียรติของฉันที่ได้มีโอกาสพูดคุยกับเธอ ถึงแม้จะไม่ได้มาจากอินเดีย แต่ข้อสังเกตต่างๆ ของอิมมานีนั้นช่างคมคายแจ่มแจ้งจนฉันไม่รู้ว่าชีวิตนี้จะได้อ่านนักอ่านที่มีสายตาเฉียบแหลมแบบนี้สักกี่คน เทียบกันแล้ว เธอสามารถทำความเข้าใจในสถานการณ์หลายอย่างได้ดีกว่าผู้คนที่อาศัยอยู่ในอินเดียเองเสียด้วยซ้ำ

จุฑา: จะว่าไปแล้ว คุณเริ่มเขียนงานประเภทที่ไม่ใช่นิยายก่อนจะมาลงมือเขียนเรื่องเทพเจ้าแห่งสิ่งเล็กๆ แบบนี้แปลว่าความสนใจในเส้นทางสายวรรณกรรมนี้มาทีหลังรีเปล่าคะ

อรุณรติ รอย: ใช้ค่ะ ในตอนท้ายของผลงานรวมบทความที่ไม่ใช่นิยายของฉันชื่อ *My Seditious Heart* [ด้วยดวงใจอันปลุกกระดม] ที่ตีพิมพ์เมื่อปี 2019 ฉันแนบเรียงความที่เคยเขียนไว้ก่อนตีพิมพ์หนังสือ *เทพเจ้าแห่งสิ่งเล็กๆ* ไว้ด้วย บทความนั้นชื่อว่า “The Great Indian Rape Trick” [“เล่ห์กลการข่มขืนอันโหดร้ายของชาวอินเดีย”] เป็นงานเขียนเกี่ยวกับภาพยนตร์เรื่อง *The Bandit Queen* [ราชินีจอมโจร] ที่บอกเล่าเรื่องราวของบุหลัน เทวี (Phoolan Devi) หัวหน้ากองผู้โด่งดังที่หลบหนีการจับกุมของทางการได้ทุกครั้ง ผู้คนหลงใหลคลั่งไคล้เธออยู่หลายต่อหลายปี จนกระทั่งสุดท้ายบุหลันเทวียอมเดินทางเข้ามาขอตัวและถูกจำคุกในที่สุด ที่แรกหลายคนคาดหวังว่าภาพยนตร์ดังกล่าวจะนำเสนอเรื่องราวของชีวิตเธอ ผ่านคำบอกเล่าของบุหลันเทวีที่ถ่ายทอดให้เพื่อนคนคุกฟังสมัยที่เธออยู่ในเรือนจำ แต่กลับกลายเป็นว่าภาพยนตร์ที่ฉายนั้นนำเสนอเรื่องราวและฉากตอนของเหตุข่มขืนที่เกิดขึ้นกับบุหลันเทวี แม้ว่าตัวเธอเองจะไม่เคยพูดถึงประสบการณ์อันข่มขืนนี้โดยตรงไปตรงมาในบันทึกของเธอเองเลยก็ตาม ภาพยนตร์เรื่องนี้เปลี่ยนภาพนางพญากองโจรที่โด่งดังที่สุดในอินเดียให้กลายเป็นเหยื่อคดีข่มขืนที่โด่งดังที่สุดในประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นอะไรที่เดือดดาลมากตัวบุหลันเทวีเองก็โกรธเป็นฟืนเป็นไฟเหมือนกัน นั่นแหละค่ะ เป็นรายละเอียดคร่าวๆ ของบทความที่เขียนก่อนตีพิมพ์เทพเจ้าแห่งสิ่งเล็กๆ

จุทา: ขอย้อนกลับไปนิดหนึ่งนะคะ แบบนี้ฉันยังสงสัยว่า
ทำไมนักอ่านผู้ชายบางคนถึงไล่ให้คุณกลับไปเขียน
งานวรรณกรรม ทั้งที่จริงๆ แล้วหลายคนก็น่าจะรู้ว่าคุณ
เริ่มเขียนงานที่ไม่ใช่นวนิยายมาก่อน

อรุณรติ รอย: พวกเขาก็อยากจะสั่งสอนคนอื่นให้ทำนู่นทำนี่ตามตลอดเวลานั้นแหละค่ะ พวกคำแนะนำประมาณว่า ทำแบบนี้สิ แต่งตัวแบบนี้สิ คิดอย่างนั้นอย่างนี้สิ ราวกับว่าพวกเขาเป็นผู้ตรวจตราที่มองลงมาจากเบื้องบน แล้วกำกับให้เราทำนู่นทำนี่ตามแบบที่พวกเขาต้องการนั้นแหละ

จุทา: แล้วคุณร่วมงานกับบรรดาเยาวชนหรือนักกิจกรรมคน
อื่นๆ บ้างมั๊ยคะ

อรุณรติ รอย: ไม่เลย ฉันค่อนข้างรักสันโดษ วันๆ หนึ่งก็ไม่ได้รู้ชัดเจนหรอกว่าวันรุ่งขึ้นหรือวัน
ถัดๆ ไปจะทำอะไรบ้าง ฉันคิดว่า... อืม ไม่แน่ะคะ

จุทา: บางทีนั้นอาจจะเป็นแหล่งพลังงานชั้นเยี่ยมของคุณ
ก็ได้ หมายถึงการไม่สามารถคาดเดาอะไรล่วงหน้าได้

อรุณรติ รอย: อาจจะเป็นอย่างนั้นก็ได้ บางทีฉันยังไม่อยากแม้แต่จะรับรู้เรื่องอะไรเลยด้วยซ้ำ
เป็นสาเหตุว่าทำไมฉันถึงใช้ชีวิตอยู่ด้วยตัวคนเดียว แล้วก็ยังไม่ยอมมีลูก ฉันอยากรู้ว่าตัวเองมีอิสระเพียง
พอที่จะเป็นอะไรก็ได้หรือทำอะไรก็ได้ในวันรุ่งขึ้น แบบที่ว่าตัวเองในตอนนั้นก็ยังไม่แน่ว่าพรุ่งนี้ฉัน
จะทำอะไรหรือเปลี่ยนตัวเองไปเป็นคนแบบไหน

จุทา: ฉันได้ยินมาว่าฮอลลีวูดเคยเสนอว่าอยากแปลงหนังสื่อ
เทพเจ้าแห่งสิ่งเล็กๆ ไปเป็นภาพยนตร์จอเงิน แต่คุณ
เองก็บอกว่าตั้งใจจะเขียนหนังสือแบบที่ไม่สามารถนำไป
ไปดัดแปลงเป็นสื่ออย่างภาพยนตร์ได้

อรุณรติ รอย: ใช้ค่ะ บทพรรณนาหนังสือของฉันต้องให้ภาพที่จัดจ้านเข้มข้น แต่ต้องไม่สามารถ
นำไปถ่ายทำเป็นภาพยนตร์ได้ ฉันรู้แหละที่ไม่มีหนังสือเล่มไหนบนโลกนี้ที่มีคุณสมบัติ ‘เอาไปแปลง
เป็นภาพยนตร์ไม่ได้’ อยู่จริงๆ หมายถึงถ้าใครตั้งใจจะทำจริงๆ ก็ทำได้นั่นแหละ แต่ว่าฉันเคย
ทำงานเป็นนักเขียนบทภาพยนตร์มาก่อนจะตีพิมพ์ *เทพเจ้าแห่งสิ่งเล็กๆ* ฉันเรียนจบด้าน
สถาปัตยกรรมมา จากนั้นก็มาทำงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ ที่แรกเป็นนักแสดง แล้วก็มาเป็นนัก
เขียนบท รวมถึงเคยเป็นดีไซน์เนอร์ด้วย เวลาคุณเขียนบทภาพยนตร์ คุณต้องเริ่มต้นกำกับประโยค
ด้วย ‘ฉากที่ 1. ด้านนอก. เวลากลางวัน. แม่น้ำ.’ อะไรอย่างนี้ ซึ่งคำหับฉันมันให้ความรู้สึกเหมือน
โครงกระดูกเปล่าเปลือยที่แสนซิดซาไร้ชีวิต กลับกัน ฉันดันรู้สึกว่ายากใช้พื้นที่สามหน้ากระดาษ
บรรยายภาพของแม่น้ำ พรรณนาถึงความรู้สึกนึกคิดของมัจฉานานาพันธุ์ ในหนังสือ *เทพเจ้าแห่งสิ่งเล็กๆ*
เต็มไปด้วยถ้อยคำแบบนั้นแหละค่ะ เป็นส่วนผสมของจินตนาการที่ทั้งขับเน้นอารมณ์ เร่งเร้าและเผา
ผลาญ ผสานรวมกับอะไรต่อมิอะไรหลายอย่าง ทั้งปลาในกระแสน้ำ แมลงไป ไปจนถึงถึงขยะบน
เครื่องบิน ถ้าคุณถ่ายทำของพวกนี้ออกมา ไม่รู้สิ ฉันเองก็ไม่มั่นใจว่ามันจะออกมาเป็นยังไร ฉันชอบ
ความรู้สึกของการผลิตชิ้นงานที่ไม่อาจถ่ายทอดผ่านสื่อชนิดอื่นได้ อย่างภาพยนตร์ที่ไม่สามารถแปลง
มาเป็นหนังสือได้ ภาพวาดที่ไม่อาจกลายเป็นภาพถ่าย นวนิยายที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาด้วย
บทเรียงความ หรือบทความเรียงที่ไม่สามารถเป็นอย่างอื่นไปได้ ของพวกนี้คือสิ่งที่ชัดเจนอย่างยิ่งที่
สุดต่อรูปแบบของตัวเอง

- 6 -

มิตรสหายในแวดวงวรรณกรรม

จุทา: ในปี 2006 คุณกับเอดวาร์โด กาเลียโน (Eduardo Galeano) เคยขึ้นเวทีด้วยกันที่ทาวนิฮอลล์ในนิวยอร์ก
คุณเรียกเขาว่าเป็น ‘ฟาแลต’ โพนทะเล สำหรับฉัน คุณ
ทั้งสองคนเป็นนักเล่าเรื่องที่เฉียบแหลม พวกคุณ
ชักชวนผู้อ่านให้เข้ามาสำรวจความซับซ้อนที่แฝงฝังอยู่
ภายใต้รูปลักษณ์พื้นผิวของสิ่งต่างๆ เช่นเดียวกับที่งาน
เขียนของพวกคุณเปี่ยมไปด้วยรสทางวรรณศิลป์ที่
สนุกสนานมีชีวิตชีวา ในย่อหน้าเปิดของบทความ “In
Defense of the Word” [ข้อแก้ต่างของถ้อยแถลง]

กาเลียโนเขียนไว้ว่า ‘คนเราเขียนอะไรบางอย่างขึ้นเพื่อส่งสารและสื่อสารกับคนอื่นๆ เพื่อบอกเล่าสิ่งที่นำพาความทุกข์ทรมานแสนสาหัสมาสู่ตน ในขณะที่เดียวกันก็เพื่อส่งต่อสิ่งที่ทำให้ตัวเองรู้สึกสุขล้ำ เราเขียนเพื่อจัดข้อกับความเปลี่ยวดายของตน และเพื่อบรรเทาความเปลี่ยวดายของผู้อื่น เป็นไปได้ว่างานวรรณกรรมนั้นส่งต่อความรู้ รวมทั้งส่งผลกระทบต่อนิสัยใจคอและภาษาของผู้ที่ได้อ่าน ในความเป็นจริงแล้ว งานเขียนคือบรรณาการที่นักเขียนมอบให้แด่ใครคนอื่น ผู้ซึ่งความโชคดีหรือโชคร้ายในชีวิตนั้นซ้อนทับกับสิ่งที่ตัวนักเขียนผู้จรดปากกาอาจเคยประสบ ทั้งบรรดาผู้หิวโหย พวกมนุษย์กลางคืน นักเคลื่อนไหวหวับถ และบรรดาผู้ร่ำรานของโลกใบนี้ โดยคนเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้เลยด้วยซ้ำ’ ตรงนี้เราเดินทางมาถึงปัญหาที่อาจเรียกได้ว่าเป็นปริศรศน์ของงานเขียนสำหรับคนที่อ่านหนังสือไม่ออก ฉันเข้าใจว่าความตั้งใจของกาเลียโนนั้นตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่าวรรณกรรมสามารถส่งผลกระทบกระเทือนทางการเมืองได้ เช่นเดียวกับงานเขียนของคุณเอง ทั้งงานที่เป็นนิยายและงานบทความชิ้นอื่นๆ ตัวอักษรของคุณส่งผ่านพลังซึ่งจับใจคนได้นักต่อนักถือว่าเป็นเจตจำนงอันคุกรุ่นมุ่นมันทีเดียว

เอ็ดวาร์โด กาเลียโน และอรุณรตี รอย ในทาวน์ ฮอลล์ เมืองนิวยอร์ก

อรุณรตี รอย: มองย้อนกลับไปแล้วก็รู้สึกที่ตัวเองอาจจะล้ำเส้นไปหน่อยที่เรียกเอ็ดวาร์โด กาเลียโนว่าเป็นแม่ของตัวเอง ฉันนับถือและชื่นชมเขาอย่างมาก ส่วนเรื่องที่คุณพูดถึง เห็นด้วยเลย ฉันเข้าใจภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกของงานวรรณกรรมที่เขียนเกี่ยวกับคนที่อ่านหนังสือไม่ออกดี เพราะแบบนั้นก็เลยมองงานวรรณกรรมเป็นเหมือนที่หลบภัย ไม่ก็สถานพักพิงใจอย่างหนึ่ง ฉันเขียน *กระทรวงสุขสุดๆ* ขึ้นเพื่อเป็นการอุทิศให้แด่ผู้ที่ไร้สิ่งปลอบประโลมเหล่านั้น

จุฑา: นอกจากนี้คุณเองก็เป็นเพื่อนกับจอห์น เบอร์เจอร์ (John Burger) เล่าให้ฟังหน่อยได้มั๊ยคะว่าเป็นมาอย่างไร

อรุณรตี รอย: จอห์น เบอร์เจอร์ ผู้ชายซน... ฉันคิดถึงเขาอย่างมาก เราคุยกันบ่อยครั้ง เขาทำให้ฉันรู้สึกอบอุ่นปลอดภัย ซึ่งน้อยคนมากที่จะทำให้ฉันรู้สึกแบบนั้นได้ ถ้อยคำสั้นๆ ที่ปรากฏในหนังสือ *เทพเจ้าแห่งสิ่งเล็กๆ* ก็มาจากประโยคที่เบอร์เจอร์เคยเขียนไว้¹³ ตอนนั้นฉันยังไม่รู้จักเขาเป็นการส่วนตัว แต่ได้อ่านงานแล้วตกหลุมรักกับภาษาที่เขาใช้ ไม่นาน ฉันก็เริ่มเขียนบทความเกี่ยวกับการสร้างเขื่อนและการทดลองนิวเคลียร์ในอินเดีย อยู่มาวันหนึ่งก็มีโทรสารขนาดยาวเขียนด้วยลายมือวิจิตรบรรจงส่งมาที่บ้าน จอห์น เบอร์เจอร์เขียนข้อความมาหาฉัน เขาบอกว่า “ทั้งงานนิยายและงานเขียนรูปแบบ

¹³ ‘จากนี้ จะไม่มีเรื่องเล่าใดกล่าวขานราวกับว่ามีเอกลักษณ์เป็นเพียงเรื่องเล่าเดียวอีกต่อไป’, จาก จอห์น เบอร์เจอร์ สำหรับ *เทพเจ้าแห่งสิ่งเล็กๆ* (1972).

อื่นของคุณ มันยากแล้วอดประสานเข้าด้วยกันราวกับเป็นขาทั้งสองข้างของคุณ” จากนั้นสองสามปีถัดมา ฉันก็ได้พบเขาตอนไปเยือนปารีส เราเริ่มสนิทกัน ที่นั่นตอนเริ่มเขียนเรื่อง *กระทรวงสุขสดๆ* ฉันก็แวะไปที่หมู่บ้านของเขา ฉันไม่เคยเล่าอะไรให้ใครฟังเลยว่ากำลังเขียนงานอยู่ เวลาลงมือเขียนวรรณกรรมตัวเองจะชอบอุปทุกอย่างไว้เป็นความลับ ไม่หยิบยกมาพูดถึงให้คนอื่นรู้แม้แต่แต่น้อย แต่ตอนเจอหน้าจอห์น เขามองได้ทันทีว่า “ผมรู้ว่าคุณกำลังเขียนอะไรสักอย่างอยู่ เปิดคอมพิวเตอร์ขึ้นมาอ่านให้ผมฟังหน่อย”

จอห์น: เขารู้ได้ยังไงคะเนี่ย?

อรรถรตี รอย: ไม่รู้สิ อยู่ๆ เขาก็รู้ได้เองเฉยเลย! พอเป็นอย่างนั้นฉันก็เลยเริ่มอ่านบางส่วนให้เขาฟัง เขามองกับฉันว่า “คุณสัญญากับผมนะ ว่าคุณจะไม่ลงมือทำอย่างอื่นนอกจากเขียนงานชิ้นนี้ คุณต้องเขียนหนังสือเล่มนี้ให้เสร็จ มันเป็นเรื่องที่สำคัญมาก สำคัญมากจริงๆ” ฉันก็เลยตอบตกลง สัญญากับเขาว่าจะเขียนให้อจบ แต่หลังจากนั้นฉันกลับมามีไอเดีย เจอแผ่นกระดาษเล็กๆ สอดอยู่ใต้ประตู เชิญชวนให้เข้าไปใช้ชีวิตในป่า สารภาพว่าตัวเองก็ปฏิเสธไม่ลงเลย จึงตกปากรับคำและออกเดินทาง หลังจากนั้นจึงตีพิมพ์หนังสือ *Walking with the Comrades [สหายผู้ร่วมทาง]* ออกมา จากนั้นฉันก็คลุกคลีตีวงอยู่กับการต่อสู้ ขั้วถกเถียง บทความงานเขียนชิ้นอื่นๆ นั้น ระหว่างนั้นก็เขียนเล่ม *กระทรวงฯ* ไปด้วย พลังๆ หลังจากเขียนเล่มนี้จนจบ ฉันรู้ว่าจอห์นกำลังป่วยหนัก แต่สิ่งแรกที่ตัวเองทำคือบินไปปารีสเพื่อไปหาเขา ฉันนั่งลงข้างเตียงกุมมือของเขาไว้ขณะอ่านหนังสือของตัวเองให้จอห์นฟังอยู่หลายชั่วโมง จากนั้นก็ให้หนังสือกับเขาให้อ่าน มันเป็นเรื่องเล่มสุดท้ายที่จอห์นได้อ่านก่อนเสียชีวิต

จอห์น เบอร์กเกอร์

อรรถรตี รอย: ความคิดอ่านของเบอร์เกอร์นั้นงดงาม เขาเป็นเหมือนกับพ่อที่ฉันไม่เคยมีมาก่อน อย่างที่ได้บอกไปว่าเขาทำให้ฉันรู้สึกปลอดภัย เหมือนอยู่ในอ้อมกอดที่ได้รับการคุ้มครองอย่างเต็มที่ เป็นความรู้สึกที่หาได้ยากยิ่ง เมื่อคุณอ่านตัวหนังสือของคุณให้เขาฟัง มันให้ความรู้สึกเหมือนหยาดฝนที่ตกกระทบผืนดิน ทุกหยาดหยดของความชุ่มฉ่ำเคลื่อนไหวปะทะเข้ากับความแห้งแล้งโดยไม่มีหมกเม็ดเลย มันเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่ามาก และแน่นอนว่าเป็นความอัศจรรย์อย่างยิ่งที่สุดทีเดียว.

จอห์น: ไม่แปลกใจเลยที่คุณทั้งสองคนสนิทกันมากๆ ฉันเชื่อเหมือนที่คุณก็เชื่อว่าเขาเล็งเห็นความเชื่อมโยงอันลึกซึ้งระหว่างงานเขียนประเภทนิยายและงานที่ไม่ใช่นิยาย รวมถึงข้อเท็จจริงที่ว่าศิลปะแห่งการเล่าเรื่องนั้นสามารถจูงใจให้เรามองสิ่งต่างๆ ในชีวิตด้วยมุมมองที่แตกต่างออกไปได้

Write (to) the unconsolated: An Interview with Arundhati Roy

Photo: Mayank Austen Soofi

written by

Judha Su and Palin Ansusinha

translated by

Mookdapa Yangyuenpradorn

On the opening page of *The Ministry of Utmost Happiness* (2018), Arundhati Roy dedicates her latest novel ‘To, The Unconsolated.’ When asked about who she meant by the ‘unconsolated’ – “All of us,” she responded.

It was during the eve of the virus epidemic when we met Arundhati at her apartment in New Delhi, before it escalated into a pandemic a few months later and the whole world plunged into precarity and chronic problems became visibly dehiscent. She writes in her article for the Financial Times¹: ‘Historically, pandemics have forced humans to break with the past and imagine their world anew. This one is no different. It is a portal, a gateway between one world and the next.’ Thailand is no exception. This extensive interview with Arundhati Roy unfolds itself in a time when the country falls deeper into starvation, economic recession, and a call for real change from the younger generation looms large against the fragility of power.

As the pandemic exposes human-made syndromes, a brooding truth also surfaces for Arundhati: ‘we can choose to walk through it, dragging the carcasses of our prejudice and hatred, our avarice, our data banks and dead ideas, our dead rivers and smoky skies behind us. Or we can walk through lightly, with little luggage, ready to imagine another world. And ready to fight for it.’ We, too, decided to take time and commit ourselves to an earnest route as we attempt to grasp a reality rupturing before us.

It has taken us almost a year to publish this interview. All the while the global outbreak has come full circle and been given its second life (a ‘new’ – not second – wave according to weasel-worded politicians). Not only does this interview contain the conversation we had with Arundhati in person but also encounters and conversations initiated afterwards across physical distances and political movements. The past months confirmed that what was discussed in this interview still rings true, even truer after witnessing how the voices of the democratic protests in Thailand have become so amorphous and plural for addressing intersectional issues in our society. It ultimately assures us that the literary imagination is crucial in a time when the seams of silence are beginning to break apart, when the walls and ceilings that oppress us are beginning to fracture. In such a time, we believe creating richly nuanced meanings out of the resplendent mixture of cultural metaphors, while declaring the grounds of our own. It is in this dissection of historical tides that we will arrive home.

¹ <https://www.ft.com/content/10d8f5e8-74eb-11ea-95fe-fcd274e920ca>

-1-

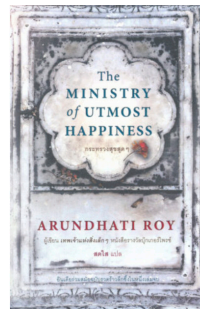
A GRAVEYARD THAT TALKS

Judha: What are you writing at the moment?

Arundhati Roy (AR): I'm writing the Clark Lecture² — a lecture on English Literature — that is to be delivered at Trinity College, Cambridge. But just last night I was told of a standoff between the teacher's union and the college over the teachers' pension fund. So suddenly, last night the Union asked me to withdraw from the lecture as a gesture of solidarity. The title of the paper is "The Graveyard Talks Back." So it's about how in this new Hindu Nationalist regime — I don't know how much people in Thailand are aware of it — but the rise of majoritarianism and the Hindu Right and the vicious attack on Muslims and their complete isolation, socially politically and economically. So in India, the Muslim graveyard — because as you know Hindus are cremated and don't have graveyards — has become a metaphor for the Muslim ghetto — the site of survival under the attack of Hindu fascism.

Judha: As in your novel, *The Ministry of Utmost Happiness* is also...

Arundhati Roy (AR): ...about graveyards. So that's really what I'm talking about. A conversation between two graveyards. There is the graveyard of Kashmir — where the movement for freedom and self determination has claimed the lives of 70,000 people and turned that little valley into a vast graveyard — and then the Muslim graveyard in India. Indian Muslims and Kashmiri Muslims have completely different prospects you see... Kashmiris can at least dream of freedom, but Indian Muslims — who number in the hundreds of millions even though they are a minority — have to face the onslaught and find a place for themselves here in India. I will send you the lecture when I publish it. It's long. It's also about the Hindu caste system in India — the idea that in this system of social arrangement some human beings — the privileged castes believe that they are superior to others by some kind of divine mandate. It's the seed of fascism, the beginning, the very foundation of fascist thought.

The Thai version of The Ministry of Utmost Happiness

Judha: Your metaphor for the graveyard unfolds some kind of sensibility in the political realm. Since a graveyard is a domain of the dead, of silence; no one talks there, although such a place diffuses into the domain of living bodies. Saying 'graveyard talks back' implies a persistence of the past, of memory, of the unspeakable, which found its way back into an image of the buried, of the forgotten, and perhaps — in your own words — of 'the unconsolated'. If I further the metaphor of the 'talking graveyard', it may refer to a haunting spectre which is never gone but endured in history, waiting to be conjured. In such a ghetto-like space of minorities and the excluded, what kind of rites and rhythms enable them to talk, and perhaps, dance?

Arundhati Roy (AR): That's exactly right. The graveyards that I am speaking are about places where the boundaries between life and death are blurred. In *The Ministry of Utmost Happiness*, one of the main characters, Anjum who survives the 2002 massacre of Muslims that took place in Gujarat (when Modi, the current Prime Minister was the Chief Minister of that state) returns to Delhi but finds herself unable to go on with her everyday life. She moves into a graveyard close to Old Delhi and gradually as she recovers, builds the Jannat Guest House — Jannat is Paradise in Urdu — in which every room has a tomb. Later it becomes the Jannat Guest House and Funeral Services — where Anjum, her partner Saddam Hussain (A Dalit who has converted to Islam) and an old Muslim Imam bathe, say prayers and bury those who are shunned by society. In Kashmir too, the graveyards of the martyrs to the Freedom struggle are at the heart of life, not death. As Musa Yeswi says in his letter to his little daughter who has been killed by a stray bullet — "Babajana.. in Kashmir the dead are alive and the living are only dead people pretending.."

Eventually if you stare at these graveyards in *The Ministry* — who lives in them, who dies, who is buried, who says the prayers, what those prayers are — it's the staging place of revolution. I didn't plan it that way. But that's where the story took me.

² The Clark Lecture is an annual event where thinkers and writers are invited to deliver their lectures to students at Cambridge University. In her lecture titled "The Graveyard Talks Back", Arundhati begins by acknowledging the list of previous speakers, 'the many "Sirs" and Sir-sounding names', in the history of this 132 year old ritual. Read more in <https://lithub.com/the-graveyard-talks-back-arundhati-roy-on-fiction-in-the-time-of-fake-news/>

Judha: Apart from the innate queerness of graveyards depicted in *The Ministry*, which is a place that resists the linear sense of time, a place of refuge for those persecuted for their social or sexual practices that strays from the norm, there is also a queer character, Anjum. That character gives the novel so much potential to shed light on the complex reality of India, particularly on gender issues. Would you like to talk more about this?

Arundhati Roy (AR): Well, you know in India the thing is that it's such a strange country where everything happens together. So there's great emancipation, there's also great persecution. As you can see in the book, there's always been a space traditionally for people like Anjum in India. And that space is now, in some ways, getting a kind of western language and legal language and all that — but there was a cultural space earlier. It's the same with queer. It wasn't actually something so frowned upon until the British came in and made it so.³

Palin: Like the Hijra⁴ figure.

Arundhati Roy (AR): Hijra, all queer... so it's between worlds now. There's another character, Saeeda, who's the modern Hijra who knows all the languages of Trans and M to F. Anjum is from another generation who has a more traditional and fluid understanding of things.

Palin: And I like how Anjum has a nimble grasp on language, even more so than the modern trans person like Saeeda. Her character really shows fluidity, rather than the rigidity of activism when talking about gender issues.

Arundhati Roy (AR): Quite often people ask me, "Why did you write about Hijras?" I find it such a peculiar question. I mean nobody asks about the character called Garson Hobart — nobody says "Why did you write about an intelligence officer?". Why must we act as though Hijras are not a part of our world, of our society? Everybody is part of this world. So, Anjum is not a Hijra, she's Anjum. A very unique, extraordinary person. Not a billboard, not a fill-in-the-blanks category. Similarly Tilottama is not every woman, she is Tilottama. Each person in the novel is a unique person. These are people who are all part of the texture of our lives, so to separate it into an issue is also disrespectful, I think. I turn to fiction because every human being is a Russian doll. You have a person inside a person inside a person, and sometimes it all turns inside out, depending on which part of your complex identity you — or others — wish to privilege, to emphasise, to present to the world.

The world is simplifying identities nowadays, turning people into labelled products on a supermarket shelf — I mean, Anjum, she's Muslim, she's Shia, she's an intersex person. What are all these identities? Today, in India, being Muslim is as dangerous, or perhaps even more dangerous than being a Hijra. Anjum gets caught up in the Gujarat massacre of Muslims because she is Muslim. She gets spared by the butchers because they believe that killing a Hijra will bring them bad luck. Even the other characters, Saddam Hussain, Tilotamma — who are they really? You can't really say who they are. How do you define them? Where do they fit into these definitions?

A friend of mine, a professor of cinema who happens to be queer noticed something about the novel that I hadn't — she pointed that every character in the book was 'passing' — they had changed their names, their identities, or were called by a name that wasn't their own. Some did it several times over. It was an astonishing observation... and I think she noticed because in her youth, when being queer was not an easy proposition she had a lot of experience 'passing' — not being attached to a single identity.

³ Let us think more about this with Thai terms like 'dtút [ตุ๊ด] and kratoy [กะเทย]', which are later considered backwards and derogatory in comparison to 'LGBTQ+'. However, the former terms may attest to certain identities who stray from the sexual norms dictated by the gender binary in society. Kratoey, in itself, is not a pejorative (in fact, its definition also pertains to animals and plants and points towards nature's innate queerness), but it only becomes problematic with the existing prejudices in society. Let's not forget that definitions can always be contested or reclaimed, while terms like 'LGBTQ+', which is considered 'lighter' in its historical baggage in the Thai context, is also derived from a violent history of discrimination and struggle in other contexts.

⁴ Hijras, a sociocultural group of trans women and intersex people described as the 'third gender', have a long history in South Asian culture. But for centuries, hijra and 'transgender' have been used interchangeably, which has led to India's trans community being misunderstood and undervalued. Read more on: <https://www.bbc.com/culture/article/20170720-the-semi-sacred-third-gender-of-south-asia> and <https://www.nytimes.com/2018/02/17/style/india-third-gender-hijras-transgender.html>

Judha: Each writer has their own way of grappling with their text. Your literary texture is evidently dense and diverse, I'm keen to know how you make sense of the world and write about it, especially when writing fiction which, you once said, is fundamentally who you are.

Arundhati Roy (AR): Even though *The Ministry of Utmost Happiness* is written in English, it has been imagined in so many languages, there are so many languages in the book, each of the characters speaks a different language, they are constantly translating themselves to each other because that's the way it is in this country with 780 languages and thousands of what are called dialects. We swim in an ocean of languages. So in some ways translation is not something that happens after a book is written — it happens beforehand, it is a primary act of creation.

In *The Ministry of Utmost Happiness*, there is English, Hindi, Urdu, Kashmiri... Malayalam. Arabic. And then there's the business of translation across cultures which is more than just about language. For example, there's a moment where Anjum, who is a Shia Muslim from Old Delhi, receives a letter from the forest in Dandakaranya in Central India from Revathy, the mother of the foundling baby Anjum has adopted. Revathy is a Telugu speaking Maoist guerilla writing in a kind of Telugu-ised English that is being translated into Urdu by the person reading it out to Anjum. The letter ends with 'Lal Salam', which is the Communist greeting — it means Red Salute. And Anjum, murmurs in response 'Lal Salam Aleikum', which is Salam Aleikum with Lal Salam. She only means it in the way of an 'amen', like at the end of a sermon. But a discerning reader would know that it could actually sound like an explosive slogan of solidarity. It's just playfulness of course, and it doesn't matter if it isn't picked up.

It's just a part of the many layers of the book. A part of the texture of caste and class and religious conflict in this country. The majority of well-regarded Indian intellectuals and writers and filmmakers have erased caste, erased all these discussions, erased the fact that this country is this country because the army has been at war with its own people since 1947. In all the border states — in Kashmir, hundreds of thousands of people have been killed but we are still marketed a 'great democracy.' It's their Great Project of Unseeing. For me, writing a novel is being able to create the universe of the familiar, but to make the unseen seen. Not issue by issue or identity by identity or gender by gender—but as a whole.

-2-

POLITICS OF FICTION

Judha: The difference between fiction and non-fiction, you say, is simply the difference between 'urgency' and 'eternity.'⁵ I agree that a sense of urgency needs a sense of eternity to steer us to where we don't know exactly what awaits. No one should dictate what is the most urgent for once and all. For example, chants from the crowd often share some intimacy with literature; they nourish each other. Not everything can be said through a direct gesture or even regarded as a case in political demand, and those compounds can be said through literature.

Arundhati Roy (AR): When I made that differentiation between fiction and non-fiction I did not mean it generically. I meant it in terms of my writing. My non-fiction essays are usually a response to a situation that is urgent.

As to the rest of your question—These days when so much news is fake and you don't know what's going on, particularly in places like Kashmir where the Indian media and the India government just lie brazenly. It's not just that, anybody, journalists, bloggers who try to tell the truth are hunted down. So in some ways the only way to tell the truth about Kashmir is through fiction because it's not just about how many people have been killed or how many people have been tortured—its more vast than that. How does a place that has been bludgeoned, that has lived for so many years under the densest military occupation in the world survive? How do the people hold on to their spirit? — What happens to that place? What happens to the language? What happens to relationships?

...continue next page

⁵ Read more in <https://www.theguardian.com/books/2017/may/27/arundhati-roy-fiction-takes-time-second-novel-ministry-utmost-happiness>

And so, when I started visiting Kashmir, the first thing I found myself doing was writing a Kashmiri–English dictionary because you can see that peoples’ entire vocabulary is changed by the violence and the militarisation. And then you see viciousness and violence that don’t make it into human rights reports. Things that are not news, but they are devastating.

For example, in *The Ministry*, the soldier Amrik Singh visits a family that he has befriended. He knows that one of the older sons—Musa—has links with militants. It’s a terrifying visit, he sits down cross-legged on the floor, loosens his belt and lays his revolver among the snacks and biscuits he has been served. Everybody is forced to laugh at his bad jokes. When he gets up to leave he pretends to forget his revolver. When the family hands it to him, he looks Musa in the eye and says, “Imagine if I had forgotten my gun here and they found it in a Cordon and Search operation, what would’ve happened?” Nobody is confused about what he means. It’s only in fiction that you can describe this.

Palin: Reading *The Ministry of Utmost Happiness*, I was interested in how the animals are portrayed through the eyes of Zainab. Actually, I was reminded of this in Kolkata when we were walking into the butchery area of the New Market. What struck me at first was how theatrical the atmosphere was — of course, I say this with a taint of exoticisation from someone who has never witnessed such a scene before — but also how everything was happening all at once in such a compressed space and time. There were sheeps, goats and chickens queuing up for the chopping board, then there were the crows flying around, scavenging for the remains. Living and dying is not just a human affair but it involves so many other lives we are so entangled with — I feel like in *The Ministry* I get that sense very strongly.

Arundhati Roy (AR): Animals — I cannot visualise a world of human beings, of human society, even in cities that does not include animals. That does not include the landscape. In *The God of Small Things* the landscape of Kerala, the river, the trees, the fish and insects was so important to me. In *The Ministry* the landscape of the city is almost a person, so is the landscape of Kashmir. They are as important as any human character in my fiction.

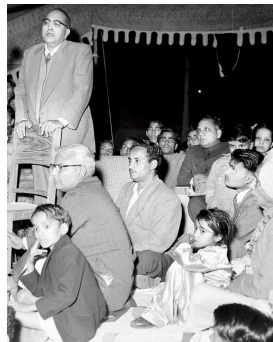
Palin: You once mentioned an English historian on a radio show who commented that ‘the very fact that you write in English is a tribute to the British Empire.’⁶ It’s like you were shoved into this paternalistic narrative as a former colonial subject who had ‘benefited’ from the Empire, which in itself is a perverse kind of redemption for all the violence the Empire had ever inflicted. At the same time, some of the criticisms that people might have about you is based on a stigmatising view that someone with the privilege of being able to write in English should not be ‘writing about’ the lower caste who are divested of such things. What I find interesting is that these two different reactions to your position as an Indian writer who writes in English complicate the simplistic narrative of colonialism where you are either the victim or the oppressor. Rather, it is about recognising that we are all a part of the historical process that is colonialism. Can you perhaps reflect more on this?

⁶ “Only a few weeks after the mother tongue/masterpiece incident, I was on a live radio show in London. The other guest was an English historian who, in reply to a question from the interviewer, composed a paean to British imperialism. “Even you,” he said, turning to me imperiously, “the very fact that you write in English is a tribute to the British Empire.” Not being used to radio shows at the time, I stayed quiet for a while, as a well-behaved, recently civilised savage should. But then I sort of lost it, and said some extremely hurtful things. The historian was upset, and after the show told me that he had meant what he said as a compliment, because he loved my book. I asked him if he also felt that jazz, the blues, and all African-American writing and poetry were actually a tribute to slavery. And if all of Latin American literature was a tribute to Spanish and Portuguese colonialism.” read more on <https://lithub.com/what-is-the-morally-appropriate-language-in-which-to-think-and-write/>

Arundhati Roy (AR): I have addressed this at length in an essay called “In What Language Does Rain Fall Over Tormented Cities.”⁷ When the English Historian said that the fact that I write in English is a tribute to the British Empire I told him later that it was like telling the child of a raped parent that they were a tribute to their father’s brutality. But in India, every one of the hundreds of languages contains within it some tale of conquest, colonization and subjugation. Including Hindi and Urdu. And of course Sanskrit—the language that only Brahmins were allowed to speak. Dalits were prohibited from studying it. English is really the only language that is spoken across states. It is a language of privilege and exclusion, but also the language of emancipation. The great Dalit leader, B.R Ambedkar wrote his iconic essay *Annihilation of Caste* in English. Many radical Dalits campaign for the right to learn English as a means of escaping the trap of caste. Language is a hellishly complex ball of wax in India.

Judha: Looking from the other side of the Empire, it’s a story of anti-colonial nationalist, Mahatma Gandhi, who becomes an iconic figure for ‘nonviolent resistance.’ You have openly been criticising Gandhi, especially in “The Doctor and The Saint” as an introduction of the book titled *Annihilation of Caste* by Ambedkar. Whilst Gandhi has become this international icon, people know less about Ambedkar. It indeed manifests a politics of storytelling and which version of stories serve best to the existing power.

Arundhati Roy (AR): The manipulation of the legacy of Gandhi and his mythification is an outright falsehood. His racism, sexism, his contempt for the working class, his glorification of caste — he was against the performance of untouchability, but he valorised the ‘genius’ of the Hindu caste system — all this has been papered over.

B R Ambedkar called for the annihilation of caste for India to be a society of equals. photo: The Telegraph.

He was a cunning and brilliant politician. Part visionary, part obscurantist in awful ways. Almost every historian in this country has lied about Gandhi in the sense that no one talks about what Gandhi did in South Africa, no one talks about his politics on gender, on workers, on caste — his confrontation with Ambedkar, his insistence that he, in his *body* was the sole representative of all “Untouchables”. I mean talk about appropriation!

No doubt Gandhi is a complicated person. We have to retain that complexity. All of it. This means we cannot shy away from the fact that some of the things he did have come at an enormous cost to people. He succeeded in drawing a curtain of piety around what is perhaps the most brutal system of social hierarchy the world has ever known. Today in India if you go into a poor person’s house, or a Dalit home, you’d never see a picture of Gandhi. Never. You’d see a picture of Ambedkar.⁸ It’s the elite that talks about Gandhi. That’s the truth. There’s a tremendous amount of falsification that amounts to a Great Big Lie.⁹

⁷ “In What Language Does Rain Fall Over Tormented Cities”, an essay delivered at the W.G. Sebald Lecture on Literary Translation at the British Library, 5 June 2018.

⁸ From a private conversation with Khorapin Phuaphansawat, I (Judha) shared my view on the connection between Ambedkar’s caste and class issues in Thailand. I had no prior knowledge that Nattawut Saikua (the leader of Red Shirt Movement) mentioned this topic in his speech in 2010. Thanks, Khorapin for sharing the ‘Class wars’ speech delivered by Nattawut in Korat (the city in the Northeast of Thailand): Brothers and sisters, we have always been in a class war ever since Thailand transitioned into democracy in 1932. Any fruits from the lower class’s labour continues to be destroyed, one by one, by bureaucratic polity. [...] Respected brothers and sisters, my fellow compatriots. We are not the untouchables, but we are commoners who are all equal in Thailand. Why do we not fight to liberate ourselves from our class? Why do we not fight as commoners, as honourable people and dignified human beings? I tell you here that this fight could never have gone further than today. This is the largest people’s movement in the history of Thailand and if change will bring equality to Thailand, it will be a change brought by the power of the people today. Respected brothers and sisters. The fight of the untouchables in India reminds me of Thailand. In India, the most inferior human beings are called the untouchables. In Thailand, there is a group of people who think they are superior, more superior than ordinary people who are also commoners. They are called the untouchable bastards. So in India, Ambedkar fought for the untouchables. In Thailand, the Red Shirt fought to dethrone the untouchable bastards. This is the caste of the untouchable bastards. Untouchable bastards who put themselves above the law, exploit national resources, and think they’re always right when people who oppose them are always wrong. This is the fight between the lower classes and the class of untouchable bastards in Thailand. These bastards have always used the law as a tool to oppress people. Respected brothers and sisters. The untouchable bastards can live without paying taxes, but when ordinary people don’t pay tax, it’s illegal. People are imprisoned for reclaiming protected forest lands, while the untouchable bastards get away with expropriating land for no real reason. Not illegal. Our children become stateless and denied their birth certificate for dodging military conscription, while a minion of these untouchable bastards who did the same gets to be prime minister. Not illegal. Respected brothers and sisters. The people rise up to fight for their own rights and freedom. Fight with humility. Fight with the knowledge that people without any connections have been prosecuted for various charges, while the minions of the untouchable bastards that seized the parliament house, seized the airport, are vindicated and get to be prime minister. This is the reason we need to overthrow the untouchable caste in this country. Fight, people. Fight, commoners. To overthrow these bastards and bring democracy to the land.

⁹ Arundhati describes her personal reading experience of Dr. B R Ambedkar’s *The Annihilation of Caste* as if ‘somebody had walked into a dim room and opened the windows. Reading Dr Bhimrao Ramji Ambedkar bridges the gap between what most Indians are schooled to believe in and the reality we experience every day of our lives,’ so she points out ‘gaping hole in our pedagogical universe’ that the mainstream history has partially represented someone, and concealed the rest of him.

Judha: There is a core curriculum at Columbia University called ‘Contemporary Civilization’ – with so few texts written from the perspective of the colonised – comparing Gandhi’s various writings on nonviolence with Frantz Fanon’s *Wretched of the Earth* due to their similarly anti-colonial subject matter relative to the rest of the woefully white syllabus. The place where Fanon is writing from and whom he is writing to is indeed vastly different from Gandhi and his audience; it’s problematic when students are encouraged to make such comparisons without demanding nuanced recognition of the specific colonial experiences both texts are speaking from. Often, they simply don’t encourage students to engage with the histories of Gandhi and Fanon’s texts, and how they are uniquely formed. So, I’m wondering how students in India have been taught about their own colonial history and their historical colonial subjects? From your time to the present, perhaps?

Arundhati Roy (AR): Well that’s a huge question. I would say that Fanon and Gandhi have almost nothing in common. It would be interesting to teach Ambedkar and Fanon...because Ambedkar complicates the view of colonialism. He sees Hinduism as a form of colonialism that long predates British colonialism in India. The conquest of the Dravidian peoples of India has been mystified in tales like the Ramayana—the conquered have been turned into asuras and evil folk, their Gods and Kings have been made into vanquished demons. So you have the mythification of history and historicification of mythology. A double-pronged attack by privileged castes on the conquered who have been turned into lesser mortals by divine mandate. It’s all extremely clever. So Ambedkar was also aware of the fact that western colonialism

was in some ways emancipatory for Dalits. Other intellectuals from the oppressed castes like Jotiba Phule felt the same way about the advent of Islam. Hundreds of millions of Dalits converted to Islam, Christianity and Sikhism to escape the scourge of caste.

–3–

RADICAL CONNECTEDNESS

Judha: You’ve attempted to draw such unprecedented connections and you often say that if we can configure these massive networks and complexities, that would be immensely radical. So I understand that you see the true connection between fiction and politics, not only that they feed each other meat on a table of their disparate powers—say, fiction delves into politics to unfold human dilemma, while politics devour fiction to exercise its power. But fiction and politics also illuminate each other in a more subversive way, like the famous line from *The Ministry of Utmost Happiness*: ‘How to tell a shattered story?, By slowly becoming everybody. No, by slowly becoming everything.’ It’s such an ambitious proposition, to connect everything, you have to ultimately become everything, which is unlikely possible while speaking through a limited capacity of humans.

Arundhati Roy (AR): Yeah, it's like if you don't see the connections then it's easy to make everything into some subject — my subject is caste, my subject is environment, my subject is peace in Kashmir, my subject is whatever — whereas, to me, all these things are so connected and if you try and separate them you do not develop the radical understanding. So *The Ministry of Utmost Happiness* is not a book about Kashmir, or about sexuality or about gender or about caste. But how does all this play — these are all interconnected under the grand narrative, right?

So it's like, for example, in *The God of Small Things* people don't understand, even though they praise it and all that, they don't understand that the relationship between Ammu and Velutha is not a relationship of class alone, it's a transgression of caste, which most people, including most Indian liberals, Indian left, want to see through, or beyond and not address. They very dishonestly remove the question of caste from the story. It's like writing about South Africa during Apartheid and not saying that there was Apartheid, you know? So it's a kind of fake history.

Judha: I agree that we cannot only see things as one subject without acknowledging these complexities or complex networks. Would you say that formal education, university disciplines, which try to categorise knowledge into compartments ...

Arundhati Roy (AR): I don't know if you've read an essay I wrote called "Capitalism: A Ghost Story," part of it is about how pedagogy, sponsored by vested interests, is a product of a certain way of seeing, something that evolves from hegemonic certainty. However, I can't and won't just dismiss formal education altogether in one simplistic swoop. But surely there is a reason why we have histories that conceal more than they reveal, that kind of stuff... You have to just continuously question too, that's all I can say.

-4-

FROM THE HEART OF THE CROWD

Palin: From your previous interview, you were talking about the tension between 'honing your individual voice' and 'declaring it from the heart of the crowd.'¹⁰ How are you thinking about that balance now?

photo: The Outlook Magazine

Arundhati Roy (AR): Well, now is a very good question to ask because I find it quite interesting that I seem to be out on the street most of the time. Today there are millions on the streets in India protesting this new overtly anti-Muslim citizenship bill. I'm a little bit away from the protests because there are lots of national flags being waved and pledges of allegiance to the Indian Constitution. It's understandable because Muslims who are constantly under attack and being called traitors and anti-nationals are doing it to prove their love and allegiance to this country. I'm just not constitutionally built to wave a flag. It's not something I can do. I can't do it. I can't wave a national flag. I just don't believe in any national flag. I'm not much of a flag waver. But it's a very interesting tension, because much of my non-fiction is written from that seditious heart — whether it was the anti-dam movement or *Walking With the Comrades*. It questions what people define as The Nation and 'National Interest,' which is always, of course, in a Feudal, Capitalist society, the interest of the elites.

...Continue next page

¹⁰ Arundhati Roy on 'Walking with the Comrades', The Paris Review: <https://www.theparisreview.org/blog/2011/11/01/arundhati-roy-on-walking-with-the-comrades/>

The tension that arises from being a writer in the heart of a crowd has to do with ‘voice’. The fiction writer has a unique voice, or strives for one. The person in a crowd speaks generically, often on behalf of a crowd or else as one of the myriad voices in the crowd, with a certain anonymity. There is nothing either anonymous or generic about me. Nor have I any desire to speak on behalf of anybody as their leader or their representative.

My voice is a whimsical one. Even so, I feel it’s important to stand my ground in the public space, especially as a woman living in a society like ours — always expecting women to be self-effacing, sacrificing, accommodating. Always mother, sister or wife. Or matriarch. I say no, thanks. I’m here, this is who I am, this is what I think and I’m willing to take the flag, to suffer the consequences. I’m willing to stand there, out there. And it’s often from that place, that public place, the public march and public solidarity, that I construct my most private understanding also, which goes into the fiction. I need to understand the world I live in. Radically. Deeply.

The most valuable thing I’ve earned with my writing is not royalties or awards, it’s the invitation into places that few would be allowed to go. Nobody is allowed to go into the forest with the Comrades, nobody is invited into the heart of the Kashmir story. My royalties come in the form of trust I have earned from people because of my previous writing. Therefore, the exchange is a kind of trust, a kind of secret pact, which you’re allowed into, which is all that a writer wants — an invitation to deepen one’s understanding.

Judha: In *Walking with the Comrades*, you were invited to be in the forest in Central India, because they expected that you can experience and then maybe share something with readers. And you discuss that there’s a coalition of different groups of people in that movement. Can you talk about that?

Arundhati Roy (AR): The conflict — a kind of civil war — is unfolding in the forests of Central India, homeland to many indigenous tribes people whose land has been signed away to large Mining and Infrastructure Corporations. So the government wanted to clear that forest so that these projects can go ahead. So around 2004 they unleashed hundreds of thousands of paramilitary troops and also raised a vigilante army of local people. They burned villages and raped women and unleashed a reign of terror, hoping to frighten people into moving.

It’s an age-old story of course, played out all over the world. They called it “Operation Green Hunt”. The result was that it radicalised the local population and the Maoist guerilla army, fifty percent of which are women. They began to fight back. Then the mainstream TV channels started calling them terrorists, and began baying for their blood. That’s when I decided to go into the forest and stay there for a few weeks. When I came out I wrote an essay called *Walking With the Comrades*.

–5–

PUBLIC RECEPTION

Judha: Have you ever come across being challenged by male activists?

Arundhati Roy (AR): Oh gosh. All the time! And they don’t have to be activists. I have received plenty of advice about what to write, how to write, what tone to take... but on the other hand I have to say that that is not my overall experience. There have been plenty who are wonderfully supportive and kindred souls.

Judha: What about those who dismiss, if not ridicule, the work of fiction, and those who draw a rigid line between ‘fact’ and ‘fiction,’ a work of ‘reality’ and ‘fantasy’? In New York, I heard one political editor saying that literature is useless to political movement —

Arundhati Roy (AR): Only fools say that. Although interestingly, when I started writing non-fiction essays, when I wrote about dams and privatization, when I went walking with the comrades, some great and well known men would say, ‘she should go back to writing fiction’, because that’s the proper place for a woman.” But I don’t get that sort of thing much anymore. I think the years of writing have constructed its own readership. People who are more interested in political writing have begun to read fiction and vice versa.

Palin: And when you do talks like this, how is it received by western readers? Is it more diverse than how it’s received in India?

Arundhati Roy (AR): I really can’t say, there are different kinds of reactions... Recently in Chicago, I was in a conversation with Imani Perry, a wonderful African-American professor. The depth of her understanding was so beautiful, it was such a pleasure talking to her. Even though she isn’t from India, the things she picked up — I could not have asked for a more discerning reader. She was someone who understood things in ways that sometimes people who live here often don’t.

Judha: You started writing non-fiction before you wrote *The God of Small Things*, that means your literary path comes later.

Arundhati Roy (AR): Yes. A new collection of all my non-fiction, *My Seditious Heart* was published in 2019. At the end, in the Appendix are the essays that I wrote before *The God of Small Things* — “The Great Indian Rape Trick.” They are about a film called The Bandit Queen. Phoolan Devi was a famous female bandit... the most notorious bandit of her time who had never been arrested. She was an obsession for many years. Eventually she gave herself up and served a prison sentence. And the film, supposedly a true story based on her life story that she dictated to fellow prisoners and smuggled out of prison, ends up being a long serialization of how she was raped—although she never mentions rape overtly in her memoir. The film turned India’s most famous bandit into History’s most famous victim of rape. It was infuriating. Phoolan Devi was infuriated too. So that series of essays I wrote before I wrote *The God of Small Things*.

Judha: So then I wonder why some male readers told you to go back to fiction, if they know that you’ve started writing non-fiction much earlier than novels?

Arundhati Roy (AR): They just want to tell you what to do all the time. You know, what to do, what to wear, how to think. How to do all these things under their supervision.

Judha: Do you work with young people directly? Are there any activists at the moment that you are engaged with?

Arundhati Roy (AR): No. I’m a loner, meaning I don’t know myself what I’ll be doing tomorrow and the day after. I don’t have any ... umm.. No.

Judha: Maybe that's your energy — to be unpredictable.

Arundhati Roy (AR): Yeah, I don't like to even know. That's why I live alone and I don't produce children. I just want to be free to be anything tomorrow. Like I don't know what I'll be tomorrow.

Judha: I remember you got some offers from Hollywood to make *The God of Small Things* into a film, and then you said that you intended to write a book that's unfilmable.

Arundhati Roy (AR): Yes. Very stubbornly visual but unfilmable. I mean there isn't any book or thing that's 'unfilmable', I know that. But I used to work as a scriptwriter, you know I worked in cinema before I wrote *The God of Small Things*. First, I studied architecture then I worked in cinema, first as an actor and then as a writer and designer. And then when you write a screenplay and you write 'Scene 1. Exterior. Day. River' or whatever. It's all sort of the bare bones. And then I used to think, but I want to spend 3 pages describing the river, or what the fish are thinking. *The God of Small Things* is full of that kind of infusion of a kind of fevered imagination into whatever, fish and dragonflies and airport dustbins. I don't know what would happen if you try to film that. I like the idea of writing things which are not meant to be something else, like a film that can't be a book, a painting that can't be a photograph, a novel that can't be an essay, an essay that can't be a ... A thing that is very particular to its form.

-6-

LITERARY FRIENDSHIP

Eduardo Galeano and Arundhati Roy at Town Hall, New York City

Judha: In 2006, you and Eduardo Galeano shared the stage of Town Hall in New York City, you regarded him as your 'twin' living faraway. From my understanding, you are both an acute storyteller, you both invite the readers to explore beyond an appearance of things, and your works are imbued by the playful substance of literature. In the opening paragraph of "In Defense of the Word," he wrote and I quote: 'One writes out of a need to communicate and to commune with others, to denounce that which gives pain and to share that which gives happiness. One writes against one's solitude and against the solitude of others. One assumes that literature transmits knowledge and affects the behavior and language of those who read... One writes, in reality, for the people whose luck or misfortune one identifies with — the hungry, the sleepless, the rebels, and the wretched of this earth — and the majority of them are illiterate.' Here we come to a paradox of writing for people who can't read, I suppose that his literary desire pivots on the political potential of literature. Likewise, your works, both fiction and non-fiction, show an ardent will to touch on the heart of the people.

Arundhati Roy (AR): Ah.. it is presumptuous of me to call Eduardo Galeano my twin. I respect and adore him. But yes... I understand the dilemma of a writer who writes for people who cannot read. I love the idea of literature as a shelter. *The Ministry of Utmost Happiness* is dedicated to The Unconsoled.

Judha: You are a good friend with John Berger.
Can you share with us how this friendship started?

Arundhati Roy (AR): John Berger. He is gone. I miss him and talk to him often. He made me feel safe. Few people have that effect on me. As you know the epigram on *The God of Small Things* is a quote from Berger.¹¹ At the time I didn't know him, I just read him and loved his words. And then when I started writing my non-fiction on the dam and India's nuclear tests, I came home one day and I found a long fax written in this beautiful handwriting and it was John Berger. In his letter he said "Your fiction and non-fiction, they walk together like your two legs". A couple of years later when I went to Paris, I met him. We became close. And when I started writing *The Ministry of Utmost Happiness* I went to his village. I didn't say anything about my work— I'm very secretive when I write fiction, I don't discuss it with anyone — but John just said, "I know you're writing something. Open your computer and read it to me".

Judha: How did he know that?

Arundhati Roy (AR): I don't know, he just knew! So I started reading some parts to him and he said, "I want you to promise me that you're not going to do anything else but this. You're going to just finish this because it's very, very important". I said, yeah, I promise you. I came back to India and I got this note slipped under my door inviting me to go to the forest. I couldn't refuse. I went. Walking with the Comrades became a book. There were battles, arguments, and other essays. But through it all I was still writing *The Ministry*. And then when I finished *The Ministry of Utmost Happiness*, the first thing I did was — I knew John was very ill — I went to Paris and went to his house, I held his hand and I read to him for hours from the book. Then I left it with him and he read it. It was the last book he read before he died.

John Berger

Judha: I'm not surprised that both of you were good friends. I trust, like you, he also discerned a profound relationship between nonfiction and fiction, and how the art of storytelling impels human perception.

Arundhati Roy (AR): What a beautiful mind he was. He was the father I never had. I felt safe with him. Absolutely protected. It's a rare feeling for me. The greatest thing about him was that, if you were reading to him it was like rain falling on earth. Not one drop was wasted. All his attention was focussed — it was amazing. Really amazing.

¹¹ 'Never again will a single story be told as though it's the only one', from John Berger's 1972 novel, *G.*